

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 15. KVĚTNA 1947

CENA Kčs 3.50

Po skončení retribuce

Inž. VLASTIMIL LOUDA

Britská demokracie

SIR PHILIPP NICHOLS, K. C. M. G., M. C.

Umírali při Fibichově Poemu

MICHAL MAREŠ

Na obranu politiky

FRANTIŠEK KOVÁRNA

Latina

FRANTIŠEK TRÁVNÍČEK

Na místo bolestivé

JIŘÍ NEHNĚVAJSA

Diskuse o zemědělství

JAN ZAVADIL

Manifest českých spisovatelů — Čurda a Gerik — Začneme šetřit — Regionalistický mouřenín — Studentský tisk — Dovětek k ruské výstavě — Studentstvo — Lidové soudy

HOTEL 9 SKAL • MILOVY

p. NĚMECKÉ NA MORAVĚ

má ještě na červen a září volné pokoje
Hluboké lesy • koupání • pokoje u je-
zera, pod nejvyšším vrcholem Česko-
moravské vysočiny 837 m • Denní
pense 95 Kčs • Tel. hovorna Německé-Milovy

Lázně Trenčianské Teplice -

perla Slovenska! Léčební podnik SAVOY-SLA-
VIE ve středu lázní. Majitel: J. K. Kovanda. Léčba
rheuma, dna, ischias, rekreace. — Paušální léčba pro
květen, červen, září a říjen na 21 dní Kčs
4850.—; další týden Kčs 1600.—. V paušálu je zahrnu-
to: léč. indikace, láz. taxa, obsluha v domě, dávka z
přepych. ubytování, daň obrátová a dobré stravování
tříkrát denně. V paušálu není zahrnuto lékařské oše-
tření a jízdné po dráze. Lékařská ordinace v domě.
Teplá a studená voda, výtah, ústřední topení. — Nej-
levnější paušál v Lázních Trenčianské Teplice. Pro
měsíce červenec a srpen budou sazby o něco zvýšeny
podle obapolné dohody pro každý případ.

Pozdrav jara -

BÓNBOŇY

KaKa

Druhý svazek válečných projevů

WINSTONA CHURCHILLA

právě vyšel pod názvem

NELÍTOSTNÝ ZÁPAS

Projevy z r. 1940-41. 468 stran, brož. 90.—, váz. 118 Kčs,
U KNIHKUPCŮ FR. BOROVI

YAGÁN PODLE CHUTI DO PADÍRKŮ

PROTI
ČERVIVOSTI

OBSAH DNEŠKA Č. 6: BOHUMIL BÍLEK: Běda, byty! — SIR PHILIPP NICHOLS, K. C. M. G., M. C.: Britská demokracie. — MICHAL MAREŠ: Výstřely, provaz, hladovka. — BOHUSLAV BROUK: Čím je vinna byrokracie? VU: Řekněme si pravdu. — Dvoji referování o jednom procesu. — Po květnu 1945. — Vysokoškoláci a politika. Těžko najít nadpis. — Novinářská nepoctivost. — K případu pana majora Vlad. Šoffra. — Ruská výstava. — Zlatá česká máma. — Listárna redakce.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ YTDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon. číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Velenka. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 38.

Po skončení retribuice

Čtvrtého května 1947 skončilo u nás řízení před mimořádnými lidovými soudy podle t. zv. retribučních dekretů. Všechny nevyřízené případy budou po tomto datu postoupeny řádným soudům.

Není, myslím, sporu o zásadní otázce, zda retribuice byla nutná. Po dlouhých letech okupace a zatěžkácké zkoušky národního charakteru nebylo myslitelné, abychom se při vstupu do nového života spokojili s heslem, které bylo raženo po první světové válce: »Odpusťme si, co jsme si!« Nebylo možno nezhodnotit charaktery, činnost a postoj těch, kteří stáli v čele, a nebylo myslitelné, aby nebyla posouzena práce těch, kteří z důvodů nízkých a nečestných se dali do služeb okupantů a stali se postrachem svých spoluobčanů. Tato individua musela být rozsudkem mimořádných lidových soudů postavena mimo národ, který si za ohromných obětí uchoval čistý štít a neposkvřený charakter.

Autoři retribučních dekretů vycházeli v celku ze správných předpokladů. Ovšem, nepočítali asi s tím, že jejich dekrety se stanou v desetitisíci případech nástrojem nikoliv spravedlivého posuzování, nýbrž pomsty, chamtivosti a různých záležitostí, jichž jsou lidé schopni. Tu jsme si mohli nejlépe ověřiti, nakolik nacistický teror dovedl u nás narušit charaktery a nakolik se lidé snažili osobní prospěchárství, nestatečnost a vypočítavost krýti nakonec udavačstvím nehoršího druhu.

Nutno dodat, že se k těmto zjevům narušených charakterů připojoval velmi často i politický vliv, který se snažil vyvolávat situace, v nichž se spravedlnost mohla udržeti jen s vypětím všech sil těch, kteří ji prakticky prováděli.

Tyto zjevy ovšem byly rubem retribuice a očisty v národě a dovedly dokonce i záutočiti i na samu vážnost celého řízení a snížit i zájem širokých vrstev. Není pochyby, že revoluce přináší i takovéto zjevy, ale je nade vše pochybnost, že je povinností nás všech, abychom se jich v zájmu nastolení právního řádu a náležitě bezpečnosti dovedli co nejdříve zbavit.

S politického hlediska byly ovšem nejzávažnější případy před národními soudy o procesy vysloveně politické, na něž nemůže ovšem dost dobře stačiti ustanovení trestního řádu, jehož předpisy byly podle znění retribučního dekretu pro řízení před tímto tribunálem směrodatné. Již po prvních procesech bylo zřejmo, že těžko lze postihnouti politickou činnost podle trestně právních předpisů. Tato potíž zůstala závadou všech t. zv. politických procesů.

Je totiž pochopitelné, že mohu snáze posoudit, jestli někdo někoho udal nebo neudal, byl-li někdo konfidentem gestapa nebo SD, ale hůře už mohu posouditi, nakolik činnost ministra byla národu škodlivá, jestliže ji dělal pod nátlakem, nakolik ji dělal s vědomím národ poškodit, i když třeba na druhé straně se může prokázat zcela konkrétními případy pomoci postiženým a nacisty pronásledovaným.

Možno říci, že národní soudy si daly velikou práci. V každém případě se snažily postupovati objektivně, i když ne vždy byla jejich snaha korunována zdarem. Konečně protokoly soudních senátů o zasedáních soudů, v nichž se hlasovalo o vině i výši trestu, jsou toho nejlepší dokladem, i když zůstávají důvěrná.

Ministrem spravedlnosti dr. Drtinou bylo již konstatováno, že soudcové z lidu, kteří v každém senátu národního či lidového soudu tvořili většinu (poměr byl u prvních 6:1, u druhých 4:1), se osvědčili. Bylo málo případů, kdy by se dalo mluvit o zaujatosti soudů. Naopak ve většině případů projevovali soudcové z lidu velmi aktivní zájem a pilně vyslyšali, vážili a pak opravdu rozhodovali podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Nebyly vzácné případy, že líčení, původně rozpočtené na 2-3 dny, se protáhlo na celý týden jedině proto, že byla soudem vyvinuta snaha případ osvětliti do nejmenších podrobností. A podobná snaha pramenila jen z touhy po skutečné spravedlnosti!

Přesto však se shledáváme se skutečnostmi, že shodné případy byly různými senáty různě posuzovány. Je to možné i pochopitelné, a je to jen dokladem, že lidové soudy postupovaly skutečně nezávisle.

Avšak nejlepším vysvědčením našeho lidového soudnictví byly případy, v nichž byla souzena činnost Němců. Ať šlo o sudetoněmecké poslance, Franka, Böhmeho, Wiesmanna a kladenské gestapáky, či o jiné nacistické a gestapácké veličiny, bylo, jako by za všechny, konstatována právně henleinovskými poslanci nejen objektivnost řízení, ale i bezvadný postup českých advokátů při obhajování zarytých nepřátel našeho státu. To je dokladem, že postup našich lidových soudů, ve všech případech, kde účtovaly s Němci, byl výrazem objektivní spravedlnosti a nikoliv národní msty. Tu byla tažena tlustá čára mezi německými »volksgerichty« a německými advokáty, a našel lidovou justici, a našimi právními zástupci.

Než vraťme se k t. zv. politickým procesům, které právem pokládáme za rozhodující v celém retribučním řízení.

Celé údobí od 21. května 1938 až do 5. května 1945 nám tvoří ostře ohraničenou a uzavřenou periodu, která si zasluhuje, aby po politické stránce byla posuzována s jednotného a přísně nestranného hlediska. To znamená, že dříve, než jsme se pustili do souzení jednotlivců, kteří mohou nésti odpovědnost za svoji veřejnou činnost, měli jsme si najíti ono nestranné a jednotné hledisko. Zdá se, po všech dnešních zkušenostech u národních soudů, že československý parlament jako nejvyšší orgán naší lidové vlády měl ustaviti zvláštní komisi, která po prostudování základního politického materiálu měla zhodnotiti inkriminované údobí se stanoviska státně politického. Z tohoto celkového zhodnocení by také automaticky vyplynula i základní linie, na níž možno prováděti srovnání, pokud ten který jednatel překročil meze své kompetence se stanoviska národní cti.

Ceho by se tím dosáhlo? Při nejmenším toho, že se mohla vyřešit jedna ze základních otázek politických procesů — totiž otázka právní kontinuity republiky. Nebo zásadně by byla vyřešena otázka Mnichova, či události t. zv. II. republiky, 15. března a všeho ostatního, co z tohoto data vzešlo. Bylo by se stanoviska státně politického mohlo posoudit, zdali je namístě posuzovat politický prospěch za dané mezinárodní situace jako zločin proti národu, či nikoliv. Vůbec by byla trvale takovýmto rozбором vyřešena otázka, nebo lépe řečeno celý soubor otázek politiky národa v době, kdy šlo o jeho existenci.

Ale této jednotné linie nebylo. Tím se stalo, že v podstatě tatáž činnost byla různými senáty posuzována různě a mnohdy i docela protichůdně. (Viz na př. rozsudek nad t. zv. protektorátní vládou a činovníky NOÚZ).

poznámky

Chybou bylo, jestliže na př. senát, soudící protektorátní vládu, nesoudil i ostatní vládní činitele, včetně vlády Beranovy, neboť dokonale poznal rozsáhlou materii a v dlouhých debatách si osvětlil řadu důležitých a zásadních otázek. Jediné tím bylo možno dojít na př. k poměru: dr. Kalfus vinen bez trestu, dr. Fischer a dr. Černý zproštění žaloby. A podobných příměrů bychom mohli uvést více.

Tyto a podobné zjevy ovšem nelze označovat za snahu ochraňovat kolaboranty, tím méně pak za vzrůstající reakci. To může být nejvýš malicherné, neboť šlo nám pouze o objektivní vyrovnání s dobou a její problematikou, a o to, abychom si v celku i v detailech názorně ukázali na chyby, kterých jsme se v osudné době dopustili se stanoviska státně politického. Neboť slouží-li mi světlé zjevy hrdinství příkladem do budoucna, pak chyby jsou mi učitelem. A při tom mi pranic nezáleží na tom, ke které politické straně chybující náležel, neboť ještě nikdy neochránila nikoho politická legitimace od politických chyb!

Na průběhu našich politických procesů jsme však měli příležitost posuzovat i jejich přípravu. A po této stránce bylo těch chyb nejvíce. Přípravné výsledky, prováděné většinou ministerstvem vnitra, nebyly vždy prováděny lidmi, kteří ovládali rozsáhlou látku, a kteří také znali alespoň poněkud politickou situaci doby a vzájemné vztahy osob i jevů. Jediné tak bylo možno, že tak málo vedoucích politických činitelů z doby předmnichovské i pomnichovské podávalo svá svědectví a tak málo vedoucích činitelů našeho národního odboje bylo vyzváno nebo předvoláno k výsledku, aby podali svědectví o činnosti těch, které přece museli důkladně sledovat!

Naopak se objevila před národními soudy řada svědků, kteří o čistotě svého vlastního charakteru měli špatné představy. Či mohu brát vážně výpovědi Čecha, který byl ve službách gestapa nebo SD? Mohu vůbec počítat jako hodnotnou výpověď šéfa SD, kterého nakonec odsoudím na smrt?

Svědčit v politickém procesu je stejně odpovědné a závažné, jako soudit!

Je jistě podstatný rozdíl mezi politickým a kriminálním procesem, a takový podstatný rozdíl musí být i v jeho přípravě, ve volbě svědků, výběru dokumentárního materiálu, atd. A předsedové senátů národního soudu i přísedící by mohli snést mnoho dokladů o tom, že mnohé procesy nebyly dokonale připraveny.

Skončené retribuční řízení vyvolalo a ještě vyvolá mnoho kritiky zasloužené i nezasloužené, objektivní i neobjektivní. President republiky již o tom prohlásil, odpovídaje zástupcům Svazu osvobozených politických vězňů: »Staly se chyby ... pocituje se skoro všeobecně jistá nespravedlnost v nerovnoměrnosti rozsudků ... chybělo všeobecné, určité, pokud možno přesné a rovné měřítko ... Ale dodávám upřímně, že jsem čekal křivd daleko více a čekal jsem také daleko více chyb ... Myslí, že jsme to v celku udělali dosti slušně, a to jak v našem táboře československém, tak zejména i mezi Němci.«

A uzavíraje tuto kapitolu našeho lidového soudnictví, prohlásil předseda národního soudu dr. Tomsa: »Z této naší činnosti zbudou protokoly a rozsudky, ale to, co je zachyceno ve spisech, nevystihuje plně náladu a ovzduší doby, v níž soud rozhodoval.«

Správně — poněvadž se zřením k tomu, co dr. Tomsa otevřeně řekl o náladě a ovzduší doby, musíme hodnotiti význam retribučního řízení, které nezanechalo po sobě ani tolik křivd a nedopustilo se ani tolika chyb, kolik jich očekával i sám president republiky.

Ing. Vlastimil L o u d a

Manifest českých spisovatelů

Bylo už mnoho úvah o postavení a poslání spisovatelů ve veřejném životě a v politické práci. Bude proto dobře připomenout projev českých spisovatelů z května 1917, kdy vystoupili jako mluvčí národa u vědomí, že »my čeští spisovatelé, osobnosti v našem životě veřejně činné a známé, máme nejen právo, nýbrž i povinnost mluvit za rozhodnou většinu českého světa kulturního a duchovního, ba i za národ, jenž sám promluvit nemůže.«

Není nutno ani připomínat rozdíl mezi první a druhou válkou světovou. Je už jasně patrný z toho, že tehdy mohl takový projev vyjít tiskem; je patrný i z toho, že se obracel k »českému poselstvu na říšské radě«. Nio takového nebylo ani možné za druhé války světové. Nebylo tehdy, 1917, pro české spisovatele těžká rozhodování, co mají říci. Nemohli říci nic jiného, než že národ chce svobodu; tedy i svůj stát. Česká politika tehdy uvažovala, nebylo-li by přece jen lépe držet dvě křídla v ohni; byla vnitřně oslabována tím, že taktice dávala větší význam než jasnému směru; jen oportunistas Smeralův — na kterého se pak snealy bromy ablesky i za jiné — měl počtivější a hlubší základy. Ale spisovatelé dobře využili, že jde o něco více než o taktiku, o něco více, než co se dá projednat a ujednat ve Vidni. Cítili, že »Evropa demokratická, Evropa národů svěprávných a svobodných je Evropou zítřka a budoucností«. A proto hovořili s poslanci projevem, který končí slovy pro poslance ne právě uznávanými: »Nedovedete-li učiniti zadosť všemu, čeho národ po vás žádá: a co vám ukládá, vzdejte se raději svých mandátů prav než na říšskou radu vejdete a odvolejte se k své nejvyšší instanci: k svému národu!«

Není divu, že tento projev spisovatelů nevyvolal u některých politiků nadšení, že vedl k názorům, že právě tak jako politikové se nepletou spisovatelům do jejich románů a básní, nemají se spisovatelé míchat politikům do jejich řemesla. Byli i nářky: »Takhle to dnes prostě nejde, aby se ve Vidni a v parlamentě konala věčná práce a doma aby zase řádila prázdná fráze, která lidi plaší, působí zmatek.«

Nehledě k těmto nevrlym hlasům, měli tehdy spisovatelé vysoký kurs; jejich projev z května 1917 — politický čin Jaroslava Kvapila — je jedním z nejdůležitějších dokumentů z českých dějin v tomto století. A není náhodou, že památnou národní přísahu z 13. dubna 1918 četl spisovatel Abois Jirásek.

Je nutno říci, že problematika postavení a poslání spisovatele v národní společnosti je dnes daleko složitější, než tehdy za války 1914—18. Tehdy to byl silný projev proti oportunistům, ve který kladla naději část české politiky. O tom, co chce celý národ, nebylo sporu. Národní a státní samostatnost. Jinak je to dnes. Dnes jde ne o to, o o, ale jak. A v tom jak je těžko se shodnout. Socialismus? Ano. Ale jaký? Který? A jak, na čem se shodnout, aby to mohl být společný projev? Po této stránce to měli spisovatelé v roce 1917 snadnější. Ale nelze nepřehlížet důležitou skutečnost, že se spisovatelé tehdy přihlásili za mluvčí národa, že přijali úkol politický, že dovedli promluvit různěji a jasněji, než tehdejší čeští politikové ve svém celku a průměru, že dovedli jít jinou cestou, než politikové, kteří se jedním cítili oprávnění mluvit a jednat jménem národa. Byli politikové, kteří posléze měli značný vliv a velkou moc; o tomto projevu spisovatelů se vyjadřovali velmi nelichotivě, mluvili o tom, co je a co není taktické, co se dá a nedá, co se smí a nesmí. Vývoj dal tehdy za pravdu spisovatelům. Národ tehdy porozuměl tomuto projevu, který mnozí politikové považovali za krajně »nepolitický«. Nakonec se česká politika rozhodla jít cestou, kterou jim ukázali spisovatelé a básníci. Ukázalo se, že nebylo neprospěšné, když spisovatelé i na půdě politické se rozhodli jít jinou cestou, než politikové.

V. G.

Čurda a Gerík

Krátko před polednem 29. dubna odešli společně z tohoto světa rotný Karel Čurda a četař Viliam Gerík, bývalí parašutisté naší zahraniční armády. Odešli s pečeti nejhorších zrádců, proklínání pozůstalými po četných obětech z doby heydrichiády, opovrženi celým národem. Jejich zradu nelze omítnout a jen trest smrti mohl vykoupit jejich vinu. To je věc, o které nelze debatovat.

Ale přece je snad dovoleno nahlédnout do jejich duše a hledat, co je vlastně pohnulo k tomu, aby opustili cestu povinností, aby porušili přísahu i slavnostní slib a přešli do řad agentů gestapa. Jejich věc nelze totiž srovnávat s takovým Přeučilem, kterého samo gestapo vyslalo do naší zahraniční armády a který za slibnou odměnu 100 tisíc korun přivezl Němcům moderní anglické letadlo a ještě při svém útěku střílel po polském letci. Čurda i Gerik odešli do zahraničí, aby bojovali za osvobození své vlasti, v Anglii se povětivě připravovali na úkol parašutisty a oba seskočili nad Československem s nejlépeším úmyslem bojovat do poslední kapky krve proti okupantům.

Výběr parašutistů, kteří mají na území obsazeném nepřitelem jednat sami nebo jen v malých skupinkách, je věc nesnadná. Je třeba dlouhého výcviku a pozorování a snad desaterého síta, aby zůstali jen takoví, které nelomí ani nejtěžší nesnáze a protiventství, kteří jdou fanaticky za svým cílem až do smrti. Ano, až do smrti, neboť ne vyznamenání a pochvaly, ale smrt je jediným pravděpodobným koncem hrdinství parašutistova.

V naší armádě v Anglii nebylo na to dostatek lidí ani času. Stačila dobrovolná přihláška a doporučení velitele. K tomu poměrně krátký výcvik. A tak je opravdu dobrým vysvědčením pro naše hochy, že se skoro všichni osvědčili, že bylo jen nepatrné procento těch, kteří selhali.

Četař Gerik byl rozhodně vybrán špatně. Ostatně byl vyslán jen z nouze, protože právě v té době nebylo po ruce jiného zručného radiotelegrafisty. Byl to Slovák ze Žitného ostrova, dobrý voják, schopný každého hrdinství. Mohl mu být světem každý bojový úkol a byl by se jistě vrátil domů s hrudí plnou stužek, kdyby nebyl vyslán jako parašutista. Byl to chytrý a inteligentní hoch a musil by se před ním stydět leckterý maturant. Ale horká krev. Jeho vzplanutí netrvalo dlouho, byl neschopný k delším útrapám a strádání. Dále jako Slovák, jehož rodiče žili tehdy pod maďarskou vládou, přišel v Čechách do zcela cizího a neznámého prostředí. A bylo mu necelých 22 let.

Jeho tříčlenná skupina měla od počátku nehody. Místo nad buchlovskými lesy se smesla až kdesi u Gbel na Slovensku. Velitel při přechodu na Moravu zastřelil sice dvoučlennou německou hlídku, ale nechal u ní doklady o své totožnosti a proto byl již druhý den stíhán zatykačem. Vysilačka přestala fungovat, záchytné stanice se neosvědčily, bylo toho tolik, že velitel nařídil prozatím rozchod skupiny. Gerik přišel do Prahy, pro kterou měl poslední dvě adresy. Na první nikoho nenašel, na druhou mu dali listek na 10 dkg masa a 25 dkg chleba. Nic víc. Útulek nenašel. Chodil bez cíle Prahou, přespal v hotelu (jednou si to mohl dovolit), zašel k holiči, který i vůči neznámému měl plnou hubu boje proti okupantům, jakmile však uslyšel, že by mohl pomoci parašutistovi, nápadně zmlkl a jen pokrčil rameny. To byla pro Gerika poslední rána. Jeho horká krev klesla na stupeň mrazu a neměl jiné přání než klid. Šel na policii s nějakou mlhavou myšlenkou, že jako maďarský občan bude odsunut. Stačilo osm dní od seskoku.

Na gestapu prozradil mnoho o našem vojsku v Anglii a o různých opatřeních spojených, k jeho cíli budíž jen řečeno, že neprozradil celkem nic o lidech, kteří jej přechovávali, takže nikdo z nich nepřišel o život. Ovšem, to bylo ještě před Heydrichádou. Gestapo si ho střežilo a dalo mu celkem čtyři úkoly. Ve třech zklamal, částečně snad úmyslně. Ve čtvrtém řekl jen část toho, co zjistil, ale i to stačilo k tomu, aby tři členové jedné rodiny jeho zradu zaplatili životem, protože do toho přišel atentát na Heydricha. Pak byl ještě přibrán k zjištění totožnosti ubitých parašutistů v kostele v Resselově ulici a tím se prakticky skončily jeho služby gestapu.

Zač dostal 5 milionů odměny, nebylo vysvětleno, a nelze zcela odmítnout jeho tvrzení, že tu gestapáci myslili více na sebe než na něho. Gerik dostal celkem 250 tisíc korun, zbytek vybralo v dubnu 1945 gestapo. Gerik sám hledal cestu zpět. Navázal s nějakou ilegální skupinou, zapomněl, že je hlídán a při první příležitosti našel agentu gestapa. Zatčení, Terezín, stěhbunker, 14 dní nahý v cele o chleba a o vodě, pak Dachau až do osvobození. Tam pro ilegální skupinu sestruje přijímač a konečně i malou vysilačku. Po osvobození pracuje u Američanů v Bavorsku, ale při první pří-

ležitosti odjíždí do Prahy, kde se hlásí u ministerstva národní obrany, asi v přesvědčení, že už dost vytrpěl za svůj čin.

U hlavního přelíčení obápe dosah svého jednání, třeba hrdě prohlašuje, že se ani za pět milionů nenechal koupit gestapem. A ukažte prý mi někoho jiného, kdo by za pět milionů gestapu nesloužil! Umírá-li pak jako veselý Gaskoňec se smíchem na rtech, není v tom cynismus, ale jen poslední bravurní kousek hrdého hochy ze Žitného ostrova.

Mnohem lépe byl vyhrán pro úkol parašutisty rotný Čurda, strohý a mlčenlivý Jihočech, voják bez přebytné inteligence, s nevelikou iniciativou, ale schopný podřídit se a spinit každý rozkaz velitele. Seskočil jako Gerik 27. března 1942, jenže někde u Telče. Záchytné stanice této skupiny pracovaly vzorně a kromě toho měl Čurda na několika místech v Čechách příbuzné, takže poměrně snadno nacházel útulek. Sabotážní úkol v Plzni vykonala jeho skupina bezvadně, prostě vše bylo v pořádku.

Vtom přišel atentát na Heydricha. Zastihl Čurdu na dovolené v Kolíně a tak se stala, že nebyl potom mezi ostatními v kryptě kostela Karla Boromejského. Podle povinnosti spěchá hned do Prahy, kde sice nachází útulek u dobré adresy z Londýna, ale s druhy se už nesetkal. Při prohlídce bytu se ukryl ve světlíku, dusné ovzduší však v Praze trvalo dál. Nikdo Čurdu nevyháněl, ale přece cítil, že je na obtíž, viděl nervositu rodiny, která ho hostila, slyšel poznámky, že nebyly povzbuzující. Pomohli mu aspoň z Prahy a potom se Čurda skrývá v rodné vsi u příbuzných v seně na půdě.

Lidice stupňují těžkou atmosféru. Příbuzní v úzkostech. Nebudou z naší vsi druhé Lidice? Syn přestává být doma vítaným hostem. Starosta na rozkaz sepisuje příbuzné Čurdovy, i ty, kteří žijí na jiných místech, a tím připravuje parašutistu o poslední možnost útulku.

Čurda bojuje těžký boj. Na jedné straně vojenská přísaha, na druhé rodina a rodná ves. Dlouho kolísá, až 13. června píše četníkům do Benešova: Zastavte pátrání a vraždění, útočníky jsou Kubiš a Gabčík. — A znovu bojuje mezi povinností a rodinou a nemá, kdo by mu v tomto boji pomohl. Všechno mohlo být zase dobré, kdyby našel někoho, kdo by jej povzbudil, kdo by mu dal zase ztracenou víru. Jeho velitel je v Praze v kryptě kostela.

16. červen byl poslední den lhůty, kterou dal Frank k dobrovolné přihlášce. Toho dne v poledne se Čurda hlásí na gestapu. Přichází s úzkostí, třese se na celém těle, netuší, že páni na gestapu žijí ve stejných úzkostech, že je čeká fronta za neschopnost, nenajdou-li do dvou dnů útočníky na Heydricha. Netuší nic, a když mu gestapák Jantur podává ruku, je koupen a neodvažuje se a snad již ani nechce nic zamlčet. Prozrazuje všechny rodiny, které mu od 27. března poskytl lůžko nebo podaly kus chleba, ačkoli nemůže nevědět, že každé jméno, které vysloví, znamená několik rozsudků smrti. Gestapo sváží všechny prozrazené rodiny do Prahy a do 24 hodin nachází mezi zatčenými někoho, na němž vynutí přiznání o úkrytu parašutistů.

Podání ruky gestapáka znamená přelom v Čurdově životě. Zasloužil si krvavých pět milionů, koná za ně dál platné služby gestapu, stává se Němcem Jerhotem, ženi se jako bohatý továrník s krásnou Rakušankou a poslední včítky svědomí ubíjí alkoholem. Ze získaných peněz má dobré žít vobyti a v dubnu 1945 má ještě v bance skoro čtyři miliony. Nadarmo je ve chvatu vybírá. Gestapo mu sice pomohlo i Prahy někam k Manětínu, nějaký gestapák mu slíbil, že peníze uloží v Bavorsku, jenže tam už se Čurda nedostane. V Manětíně je zatčen a dopraven do Plzně, na anglické doklady se ještě dostane na svobodu, ale neutíká dál. Vrací se do Prahy za nějakou číšníčkou, s níž prospí dvě noci. Tam zasahuje do jeho příběhu hodič Kalousek, který si zahraje na detektiva a s pomocí přátel dopravuje Čurdu do rukou bezpečnosti. Je konec. Čurda to ví, nežádá o milost, nemá přání a klidně beze slova umírá.

Vojna je tvrdá. Vysvětlit a pochopit neznamena odpustit. Vojenská zrada, které se oba dopustili, trestá se i v míru smrtí a z toho nelze opustit nic. Čurda a Gerik však kromě toho mají na svědomí životy nejvčetnějších českých lidí. Gerik aspoň tři, Čurda nejméně čtyřicet. Byť se tedy jejich čin dá lidsky vysvětlit, nemůže být omlouvan ani dvoutleté utrpení Gerikovo za okupace. Je to nejen odpovědnost před zákonem, ale i před těmi parašutisty, kteří poslušně přísazou rozdrtili v zubech ampulku s jedem, než padli do rukou gestapa.

Amos Pokorný

Kultura paměti

Je českým zvykem při jakékoli příležitosti řeči ne improvizované přednášet, ale číst, přečítat s papírku. Proslov, přípitky, řeči oslavné a řeči pohřební, i kdyby šlo jen o několik málo vět, čteme. Často je to proto, že se chceme zajistit před neobjektivním referováním, které, bohužel, je u nás na denním pořádku. Čteme své projevy, aby nám nemohl nikdo podkládat výrok, který jsme neudělali. Zejména řečník oficiální je u nás mnohdy vydán všanc kritice neobjektivní a nesprávnému referování. Za protektorátu, kdokoli musel veřejně mluvit, své projevy psal, aby na něho nemohlo gestapo. I dnes se mnozí u nás, ne vždy neprávem, obávají.

Než ne vždycky čtou se u nás projevy jen z této příčiny. Velmi mnozí naši lidé čtou (a často špatně čtou) své projevy, proslovy a přípitky prostě proto, že nejsou zvyklí mluvit bez listu. Proto, že nespolehají na svou paměť. Stará škola podporovala paměť žáků, zejména při výuce klasické, memorování, jež nebylo vždy tak bezduché, za jaké bylo vydáváno. Kolik básníků dovedou dnes ještě citovat naši otcové a s jakou vervou! Dnes mladší generace už této kultury paměti nemá. Při všelikých slavnostních příležitostech, kde vedle nás sedávají cizinci, se závidí posloucháme jejich výpně a kultivované řečnické projevy, pronášené vesměs bez listu, bez ohvějího se papírku, s klidnou samozřejmostí, jež nás udivuje a uvádí do rozpaků.

Kultura paměti! Obdivoval jsem se jí nedávno u ruských herců, kteří při jakési společenské příležitosti se skvělou pohotovostí bez listu a bez přípravy recitovali zpaměti nejen divadelní monology, nejen verše, ale i tak těžko recitovatelnou prosu, dokonce prosu Dostojevského. Jak by naši herci obstáli v turnaji s touto ruskou pohotovostí? Jak by se osvědčil archiv jejich paměti?

Jak pracuje pro prohloubení kultury paměti naše škola? Nevyzadovala by si jiné režie tak zvaná řečnická ovitění na našich školách, obvyklejší za přispění celého širšího příbuzenstva doma pracně vypocená a ve škole toporně papouškováná? Neměla by se ve škole znovu věnovat větší pozornost memorování a recitaci? Říká se, že jsme národ řečníků a manifestantů. Když už nás Pánbůh tímto osudem postihl, kéž by naše řečnění mělo aspoň vyšší a kulturnější úroveň!

Jiří Zhor

Začneme šetřit

Poslanec Firt při projednávání státního rozpočtu prohlásil, že je nutno odstranit veřejný přepych. Nyní se snad už tento přepych začne odstraňovat a tu je nutno, abychom si uvědomili, že dražota státní správy netkví jen v množství úředníků, nýbrž i v jejich kvalitě. Po revoluci, pro různé skutečné i neskatelné zásluhy přijato do státní správy mnoho lidí, kteří pro místa, na něž byli posazeni, nemají potřebné kvalifikace. Nestáčí proto na práci a úřednický aparát musí být rozšířen. Vím na př., že byl do ministerstva informací přijat na úřednické místo (jak sám prohlásil) dělník, který pracoval na pile, dále jeden holičský pomocník. Jako úředník ONV pracuje bývalý obchodní příručí. A podobných příkladů jest tisíce. Schopnosti tu jistě nerozhodovaly.

Státní správa je drahá. Stejně drahá a snad i dražší je samospráva. V obci K. dostával starosta obce až do 5. května 1945 jako odměnu 300 Kčs ročně. Jiní funkcionáři obecní samosprávy pracovali zdarma. Nyní má předseda MNV 6000 Kčs ročně, pokladník 4000 Kčs ročně a členové MNV, kteří obstarávají vydávání potravinových lístků 7200 Kčs ročně. To je také přepych. A tu se můžeme potom divit, že jsou škrtnuty rozpočty školní, rozpočty osvětových a knihovnických rad a že mnohde se velmi těžko opatřuje plat pro strážníka nebo početněho.

Budeme šetřit ve státní správě. Jsem přesvědčen, že se to myslí na odpovědných místech upřímně. A měli bychom ihned začít šetřit v samosprávě, abychom ty skrovné majetky, ky našich obcí, tak úzkostlivě strážené v minulosti, během dvouletky a připravované čtyřletky neprohospodářily.

Jan Vítá

Regionalistický mouřenín

Za temna okupace vraceli jsme se všichni se soustředěnou láskou a s koncentrovanou pozorností k nejužšímu domovu. Tomu, alespoň mu, mohli jsme vynášet své horoucí city drobnou vlastivědnou prací, detailním studiem kraje mapy literární a umělecké, svědomitým pohledem do minulo-

sti nového regionu, objevitelským bádáním, jež nemělo jen provinciální charakter, bádáním, které hledalo celonárodní souvislosti. Mnoho zapomenutých jmen přišlo znovu ke cti a pro budoucího historika, zejména uměleckého a literárního, bylo právě v té ponuré době protektorátní vykonáno mnoho přípravné i doplňkové práce. Tiché vlastenecké práce, která vždy byla nejlepší nepolitickou politikou. Od květnového převratu není pro regionalistickou práci, práci drobnou, střízlivou, nehluchou a nevýnosnou a nenápadnou, mnoho pochopení. Mouřením udělal povinnost, mouřením může jít. Kdo se dnes ptá na práci maloměstských archivářů, lokálních kronikářů, kdo se ptá na práci drobných osvětových pracovníků, jejichž mzdou bylo vždy vědomí, že pro svůj kraj, pro své město, pro svou obec udělal něco hodnotného? Kdo má zájem na dobré úrovni krajských časopisů a vlastivědných sborníků? Kulturní potřeby a módy Prahy a několika málo jiných velkoměstských či rábdobyvelkoměstských středisek diktují kulturní politice celostátní a celonárodní. Věnujeme se příliš jednostranně politice, zejména té partiální, stranické — a na regionalistickou drobnou práci nezbyvá čas, a pokud je vykonávána, není hodnocena a oceněna po zásluze. Co je s našimi regionalistickými sbory, s našimi regionalistickým ústředím, s našimi regionalistickým ústavem? Je regionalismus zase jednou oblastí naší práce, kde neumíme vydržet do finše?

Jiří Zhor

Studentský tisk

Koncem minulého měsíce přišlo do Prahy první číslo nového slovenského studentského časopisu, jehož objektivní zprávy a skutečně nadstranícký ráz vyvolaly vesměs pochvalu českého tisku i českých studentů.

I když bychom mohli mít k poněkud suchému obsahu listu své výhrady, nemůže být sporu o tom, že slovenští vysokoškoláci opět v jedné věci přešli svi: české kolegy. Situace oficiálního studentského tisku v českých zemích a zejména v Praze je totiž neutěšená. Svaz vysokoškolského studentstva pokoušel se hned po revoluci o vydávání studentského časopisu, ale po roce se ukázalo, že je to podnik neúspěšný. Časopis nebyl ani dobrý ani špatný — což je patrné pro noviny nejhorší osud — proto skončil deficitem 128.000 korun.

Když odmítla i Správa studentského majetku financovat tento pochybný úsek studentské činnosti, ujalo se věci Revoluční odborové hnutí, které s mecenášským gestem prohlásilo, že je ochotno převzít veškeré závazky, spojené s vydáváním Studentských novin. Je pochopitelné, že tento dar měl svoje důsledky: předseda ÚRO jasně prohlásil studentským zástupcům, že časopis musí mít určitou linii — samozřejmě pozitivní k politice svého vydavatele. V tom ovšem velká část studentstva vidí jisté omezení svobody projevu a vůbec závislost na organizaci síce mocné, ale přece často ohybné.

Pražský SVS je však v takové situaci, že nemůže zaručit trvalé financování vlastních novin, o nichž se dá těžko předpokládat, že by mohly být aktivní. Bratři Slováci takové starosti patrně nemají, neboť na osmi stránkách jejich časopisu jsme neviděli ani jediný inserát. Zatím tedy nezbyvá studentům nic jiného, než aby využívali větší či menší přízně velkých organizací a v časopisech, které jen ony smějí vydávat, vystupovali podle známého přísloví: »Či chleba jíš, toho piseň zpívej«. A poněvadž hlavní takovou tribunou se jim nyní staly orgány politických stran, lze těžko věřit, že takto dosáhneme jednoty našeho studentstva.

Jiří Ješ

politika

Sir Phillip Nichols, K. C. M. G., M. C.

Britská demokracie

II.

Formuluje se to někdy tak, že »Anglie je demokracie jen jednou za pět let«. Mylnost takového názoru budu moci snad lépe vysvětlit, až budu mluvit o snášenlivosti v britském veřejném životě. Ale o jednom dobrém důvodu se zmíním nyní. Je ovšem faktum, že ve vládě

nebývá ani jeden ministr strany nebo stran, jež volby prohrály. Ale je nutno si uvědomit, že vláda nemá svrchovanou moc. Svrchovanou moc má parlament a v parlamentě na lavicích opozice sedí zástupci poražených stran. Víte, že jsme vždy více méně zachovávali systém dvou politických stran, který se pro naši politickou soustavu zdá být nejpřirozenější. Výsledek je, že opozice bývá právě tak stejnorodou a aktivní skupinou mužů jako stoupenci vlády. Má důležitou úlohu. Vedoucí opozice Jeho Veličenstva je dokonce státem placen, aby mohl vykonávat funkci vedení zástupců těch, kteří nesouhlasí s většinou. Muž, který tento plat přijímá v současné době, je Winston Churchill, a tak jistě chápete, jak není ona funkce jalová. Opozice je na svém místě v dolní sněmovně, aby vyhledávala případy zneužití moci, aby odhalovala hloupost a neschopnost a tak každodenně připomínala vládě dvě věci: předně, že existuje názorová skupina, která nesouhlasí s její politikou a za druhé že tu je skupina mužů, připravených nahradit ji, jestliže ztratí důvěru lidu.

Síla veřejného mínění

Ale je tu ještě jiná okolnost. Členové vlád v Anglii, poněvadž jsou politikové, mají obvykle dobrý čich pro to, má-li jejich činnost dobrý nebo špatný ohlas. Dvou úsloví se v jejich kruzích mnoho užívá, jež svým způsobem osvětlují povahu britské demokracie. Velmi mnoho se mezi nimi mluví o »náladě či mínění ve volebních okresech« a ještě více o »náladě či mínění ve sněmovně«. Soukromí poslanci obyčejně navštěvují svůj okrsek během week-endu, konferují v sekretariátě své strany a se svými hlavními stoupenci nebo poslouchají hovor v místním hostinci. Zjistí, jak se lidé v jejich okresech dívají na činnost parlamentu za minulý týden a na to, co je nového všeobecně. Když se v pondělí vrátí, řeknou si v kuloárech, že nálada mezi voličstvem je »velmi starostlivá v té či oné věci«, nebo že je »silně proti tomu či onomu« a pravděpodobně shledají, že všichni udělají podobný poznatek. To ovlivňuje postoj ministrů a náladu ve sněmovně. Často jsem slyšel ministra zahraničí poznamenat, když se ho jeho štáb pokoušel přemluvit k nějakému směru činnosti: »Ano, snad máte pravdu; ale obávám se, že nálada ve sněmovně by byla proti tomu.« Myslím, že je to zajímavé a důležité úsloví — »nálada ve sněmovně«. Ukazuje, že v tomto shromáždění zástupců lidu je živoucí a nezávislá skutečnost jako teplotně, zaznamenávající jemné výkyvy v náladě lidu zcela nezávisle na číselném poměru stoupců vlády a jejich odpůrců. Proč počítá ministr zahraničí s náladou sněmovny? Ví, že má i dnes stejnou většinu jako včera. To nestačí. Podle pravého smyslu britské demokracie počítá s veškerým veřejným míněním, nejen s míněním svých stoupců.

Tímto způsobem účinně působí vůle lidu na jeho vládců. Jestliže ministři nevystihnou náladu ve sněmovně, dostanou se obyčejně na tenký led a jestliže nevystihnou náladu v národě, může je to stát místo, i když patří do vlády, která má velkou většinu ve sněmovně. Příklad toho je neuznání Hoare-Lavalova paktu o Ha-beši a pád ministra výživy, Sira Ben Smitha. Přesto však současně nedovoluje naše soustava, aby krátkodeché výkyvy veřejného mínění takového druhu, jež by vedly ke stálým změnám vlád ve francouzské Třetí republice, měly velký vliv u nás. Vyhnutí jsme se tříštění strany z mnoha důvodů. V nich je zahrnuta i moc předse-edy vlády žádat rozpuštění sněmovny a nové volby a celé uspořádání sněmovny, kde vládní strana sedí proti opozici ne v polokruhu vedle sebe. Vcelku možno říci, že členové jsou buď pro nebo proti vládě.

Je tu jedna anglická zvláštnost, jež ukazuje, jak hmotné detaily hrají svou úlohu v našem vývoji. Zasedací síň dolní sněmovny, jak víte, byla vždy příliš malá, než aby v ní bylo sedadlo pro každého člena. Za války

ji vyplenily německé bomby. Bylo by se dalo předpokládat, že v plánech na její znovuvystavění bude brán zřetel na nutnost zvýšení počtu sedadel. Ale nestalo se tak. Bylo rozhodnuto vystavět zasedací síň ve staré velikosti a zase bude nedostatek sedadel! Tento nedostatek má dvojitý důležitý účel. Předně, podporuje horlivější účast a vytváří atmosféru napětí, když je místnost během důležitého jednání přeplněna. Za druhé brání přidělování určitých sedadel členům. Jen ministři a vůdci stran mají rezervovaná sedadla v zasedací síni (mimo několik starých členů, kteří díky tradici a ze zdvořilosti požívají práva rezervovaného místa, které je jako dědečkova lenoška u kamen). Ostatní členové si musejí přispíšet, chtějí-li získat místo k sezení, když se koná hojně navštěvené zasedání. Brání to vytváření stojaté vody v parlamentě a udržuje to vysokou pracovní morálku.

Nejsme však vždy tak konservativní. Postup jednání se stále přizpůsobuje, aby se udržel krok s růstem práce, složitostí zákonodárství a potřebami členů. Tím, že se užívá tradic, které se osvědčily, a stálým přizpůsobováním systému novým potřebám a požadavkům si udržuje dolní sněmovna své postavení svrchovaného nositele vůle lidu a jako účinná kontrola zákonodárství.

Nyní bych rád přešel na jinou podstatnou stránku naší demokracie a to na

snášlivost a vládu pomocí diskuse

Veliký osvoboditel vašeho státu a zakladatel vaší demokracie T. G. Masaryk řekl, že »demokracie je diskuse«. Plně s tím souhlasíme a jen bychom dodali, že vláda pomocí diskuse bez snášlivosti by nebyla možná. Myšlenka vlády pomocí diskuse prosytla celý anglický způsob života. Většina sdružení Angličanů do nejmenšího bridgeového klubu na vesnici a závodní rady v továrně až po okresní radu, každé funguje na podkladě diskuse, demokratického zvolení atd. V Anglii je zajisté jen velmi málo Angličanů, kteří by neměli zkušenosti v diskusní praxi buď v orgánech místní lidovlády nebo v odborářských organizacích, mezi skauty, v klubech a sdruženích, vedených výbory. To je škola, v níž se občan naučí respektovat upřímný názor, lišící se od jeho názoru a získá zkušenost, jak funguje systém demokratické vlády, získá smysl pro občanství, smysl pro odpovědnost, intelektuální slušnost a schopnost podřídit se rozhodnutí většiny. Nikdy by se v parlamentě neobjevili dobří demokraté, kdyby na školách, v odborových organizacích, ve sportu, v hudebních kroužcích nebo v městských radách vládli malí diktátoři. Vede nás to k tomuto uzávěru: pravá demokracie neexistuje, jestliže se lidé nenaučí být demokratickými ve veškeré své každodenní činnosti.

Vláda a opozice

Přímé použití této pravdy dobře znázorňuje politická situace v současné Anglii. Máme vládu, jejíž strana má obrovskou většinu v dolní sněmovně. Theoreticky to přirozeně znamená, že tato vláda a její strana, Labour Party, by mohla v parlamentě uskutečnit jakýkoliv návrh a zásada svrchovanosti parlamentu by zaručila, že se návrh stane v Anglii zákonem. Co zástupcům vládní strany brání, aby užili své moci, co brání kterékoli vládě s velkou většinou, aby užila své moci do krajních mezí pro doktrinářské, stranické, nebo třídní účely? Odpověď je: — smysl pro odpovědnost, kterou odvozují ze svého života a růstu v demokratické atmosféře. Naši vládcové vždy měli smysl pro povinnost vůči národu jako celku, jenž převážil jejich sektářské názory a stranickou oddanost. První je lid, strana přichází po něm.

V parlamentě to vede k naprosto opravdové spolupráci i uprostřed hlubokých neshod mezi vládní stranou a opozicí. Náš parlament není prostě jen forum, na němž vláda vykládá svou činnost a návrhy a opozice na

mi ze zásady útočí. Naopak. Mezi stranou, která je u moci, a stranou, která doufá být u moci později, existuje jakási součinnost.

Dolní sněmovna udržuje mezi nimi rovnováhu, a často smiřuje hlediska a zaručuje, že se všem hlasům dostane sluchu. Četl jsem onehdy, že ačkoli parlament od nedávné doby přestal být původcem zákonodárství (složitost vlády je taková, že zákony musejí být nutně připraveny mimo shromáždění), zůstává národním vyšetřovacím soudem. To je pravda. Je to vyšetřující soud, kde se vyrovnávají a smiřují všechny různorodé zájmy národa. To vše by bylo nemožné bez snášenlivosti v povaze lidu.

Snášenlivost, spíše jako ctnost, již nutno hledat, než nepřijemná nutnost ve vládě, lze považovat za britský vynález. Nespadla nám do klína. Pronásledovali jsme Viklifa, jenž první přeložil bibli do angličtiny a dokonce i po reform. anglic. církve v 16. stol. byli Britové poddáni stejné formuli jako Čechové — známé reformač. zásady »cuius regio, eius religio«. Teprve v dalším století, kdy občanská válka a poprava Karla I. oddělila titul »Občané víry« (jehož držitelem je král dosud) od božského práva králů, se svoboda víry stala všeobecně uznávanou zásadou ve Velké Británii, neboť žádná autorita nemůže stát mezi člověkem a jeho vlastním svědomím, a pokud nepřesahuje meze společenských ohledů, přesvědčení člověka je jeho vlastní věcí. Toleranční patent se stal jedním ze základních kamenů nové konstituční monarchie, která nastoupila na místo božského práva, a uznání, že každý má právo na své hledisko, je jedním ze základů nové svrchovanosti parlamentu, o níž jsem již mluvil. Příklady v našich dějinách jsou nespočetné. V raném 19. století Anglie dala světu příklad odstranění posledních politických nesvobod židů. Totéž učinila ve prospěch katolíků, ačkoli veřejné mínění bylo proti tomu a bylo tak silné, jako odpor proti Němcům v dnešním Československu. Burkemu a Foxovi bylo dovoleno, aby se otevřeně postavili proti vládním snahám udržet Spojené státy v rámci britského imperia. Foxovi bylo dokonce dovoleno, aby podporoval Napoleona, který byl blíže dobytí britských ostrovů než kdokoli jiný od dob Viléma Dobývatele až po Hitlera, právě tak, jako trpěno Lloydu Georgeovi podporovat Boery v Jižní Africe během jihoafrické války o století později.

Oposice, nepopulární mínění, hlasy menšiny dojdou v Anglii sluchu vždy, taková je naše úcta k snášenlivosti a diskusi. Jediný druh projevů, který policie normálně zakáže nebo stíhá, je urážka veřejné morálky a snaha porušit veřejný klid. Poněvadž je veřejnost zvyklá slyšet nejrůznější názory svobodně pronášené, není obyčejně klid porušen veřejným uplatňováním nepopulárních názorů. Právě tak, jako se trpělo Irům a Indům a také židům a komunistům, aby tupili Brity v jejich vlastním domě, tak Mosleyovi se trpí, aby veřejně promlouval k několika svým přívržencům, jimž je dovoleno kupovat podložky, jichž kdysi užíval Ribbentrop. Nebojíme se těchto věcí: naše demokracie je dost silná, aby snesla mnohem víc než to. Mohu jenom říci, když vidím, jak některé z vašich novin se rozčilují, že dovolíme Mosleyovi, aby se volně pohyboval a pronášel své řeči, že britský lid dnes už dobře ví, kolik si může dát líbit. Odmítli by změnit svou hluboce zakořeněnou tradici svobody k vůli takovému zjevu, jako je Mosley a jeho strana. My v Anglii souhlasíme s člověkem, který řekl: »Stavím se naprosto proti tomu, co říkáte, ale položím život za vaše právo to říci.«

Právo na osobnost

Je tu ještě jedna věc, o které bych se rád zmínil v souvislosti s myšlenkou snášenlivosti. Jsme přesvědčeni, že nemá právo v něčem překážet muži nebo ženě, pokud neškodí svým sousedům nebo společenství. Nevadí

nám, když jsou lidé potrhli, ve skutečnosti máme docela rádi výstředníky (a těch jsme měli dost) a nevadí nám lidé, kteří se podivínsky šatí nebo se podivně na veřejnosti chovají. Nedíváme se příliš po sobě na ulici ani v tramvaji a jsme přesvědčeni, že máme jeden druhého nechat na pokoji. Cizinci to někdy vykládají jako chlad a nehostinnost. Nezavádíme hovory ve vlcích a posíláme někdy svým hostům snídani do pokoje ne z nespolečenstvi, nýbrž z úcty k soukromí jednotlivcovu. John Stuart Mill řekl, že být opilým by se nemuselo trestat, ale opije-li se voják ve službě, měl by být potrestán. »Svoboda jednotlivce,« řekl, »musí být do té míry omezena, aby člověk nebyl na obtíž lidem.«

Doufám, že z toho, co jsem řekl, bude jasné, že britské pojetí demokracie není statické. Podmínky ve světě se mění a vyvíjejí a naše forma společnosti se musí vyvíjet s nimi. Nové problémy nevyhnutelně vyvstávají a my se musíme snažit je luštit. Ale my ve Velké Británii se vždy snažíme postupovat podle zákona, svrchovanosti parlamentu a ve smyslu zásad snášenlivosti a diskuse.

Dnes spolu s ostatními politicky vyvinutějšími zeměmi světa stojí Velká Británie před novým a ohromným problémem. Tímto problémem není nic menšího než uvést v soulad nutnost

hospodářského plánování,

jež nyní ukládají světové podmínky jednotlivým zemím, s úctou k zásadám a právům jednotlivce, a je otázka, jak se k tomu postaví demokracie.

Nedoufám, že mohu udělat více, než se jen dotknout tohoto obrovského námětu, ale vy jistě znáte podmínky, které byly v třicátých letech, kdy nezaměstnanost dostoupila vrcholu v mé zemi a ve Spojených státech a dosáhla znepokojujících rozměrů v mnohých jiných zemích, počítaje v to i vaši zemi. Fakt, že některé demokratické země nedovedly dosti rychle najít rozluštění těchto naléhavých hospodářských problémů, vedl, abych tak řekl, k ohrožení demokracie po celém světě. Pamatujete se jistě, že nacistické Německo učinilo jistá opatření proti problému nezaměstnanosti a potom oznámilo světu, že je schopno postarat se o zaměstnanost, kdežto demokratické země že to nedovedou. Ale my se také pamatujeme, jak to Německo myslelo a jak celá historie skončila. Přesto však je určitá pravda v tvrzení, že hospodářské nerovnosti existovaly v demokratických zemích před válkou, a moje vláda je nyní rozhodnuta vytvořit skutečnou hospodářskou demokracii vedle politické demokracie, která u nás už tak dlouho existuje.

V době zvýšeného nebezpečí pro stát, jako je na příklad válečný stav, jsme v mé zemi ochotni vzdát se oněch svobod jednotlivce, jimž jsme vždy přičítali takovou důležitost. Během druhé světové války byly také ony svobody jednotlivce značně omezeny, ale jen do míry, považované za nutnou pro vítězný konec války. Pracovní síly byly nasazovány do určité práce, to znamená, že byla odepřena svoboda výběru zaměstnání. Jinak jsme se postarali, aby svoboda slova a názoru byla zachována a dokonce i za války mohli jednotliví Angličané pokračovat v očerňování vlády, říkat, že náš generální štáb je neschopný a amatérský a vůbec pochutnávat si na svém spleenu, co hrdlo ráčí. Že to nedělali častěji, vysvětlíme si ze smyslu pro solidaritu a odpovědnost vůči ohroženému státu, který vyrostl v každém Angličanovi a Angličance, poněvadž jsme společně sdíleli nebezpečí.

Ale co je anglický lid ochoten si dát líbit za války, není ochoten si dát líbit v míru. Zde snad mohu na okamžik odbočit, abych potvrdil to, co řekl váš ministr zahraničí. Ve své nedávné řeči, pronesené v Anglii, pravil: »Kdyby národy věnovaly desetinu úsilí, které vynaložily na vyhrání války, na vyhrání míru, mír by byl zaručen na věky.« Má pravdu. Disparita mezi ochotou přinášet oběti za války a v míru je jednou z nejnápad-

nějších skutečností v dnešním světě. Ale snad si z toho vezme svět poučení včas. Doufejme. Mezitím my v Británii stojíme tváří v tvář nutnosti plánovat hospodářskou demokracii. Současně nám byly odňaty povinnosti, které nám umožnily vyhrát válku a jež pomohly plánovat v totalitních státech před válkou.

Tato skutečnost je dobře formulována v Bílé knize, vydané nedávno mou vládou pod názvem »Hospodářský přehled pro rok 1947«. Autor tu mluví o druhu plánu, který bude nutný pro řešení našich hospodářských potíží v tomto roce. Říká tam:

»Existuje jeden zásadní rozdíl mezi totalitním a demokratickým plánováním. Totalitní plánování podřizuje všechny požadavky a přednosti požadavkům státu. Aby toho dosáhl, užívá různých donucovacích metod vůči jednotlivci, jež ho připravují o volnost výběru. Je možné, že jsou tyto metody nutné dokonce i v demokratické zemi v nejkrajnější nutnosti velké války. Tak také britský lid dal své vládě za války moc určovat pracovní nasazení. Ale v normálních dobách se lid demokratické země nedá připravit vládou o svou volnost rozhodování. Demokratická vláda musí proto vést své hospodářské plánování takovým způsobem, aby je dinci zachovala největší možnou volnost výběru.«

V rámci těchto mezí se nyní snažíme položit zákony naši

hospodářské demokracie.

Máme zvlášť těžké postavení. Po šesti letech války jsme ztratili své zahraniční investice, jsme těžce zadlužení a otázka platební bilance je neobyčejně důležitá. Přesto však jsme ještě stále připraveni podniknout rozsáhlé sociální reformy a zlepšení, i když musíme vyvinout nejvyšší úsilí, abychom udrželi životní úroveň, kterou máme. Dali jsme se do práce, abychom se zprostili obvinění, že naše demokracie nedává lidu hospodářskou spravedlnost a abychom dokázali, že není nutné obětovat svobodu za hospodářskou demokracii. Provést tento úkol v hustě zalidněné zemi a v národě se starou průmyslovou tradicí, není lehké. Zavedli jsme dalekosáhlé reformy v sociálním pojištění, které přivedly naše poměry na tomto poli na roveň poměrům v kterékoliv jiné zemi. Připravujeme nový národní zákon, který umožní lékařské ošetření každému členu společenství za stejných podmínek. Provádíme nový školský zákon, jehož hlavním zastáncem byl Butler, dobře známý mnoha Čechoslovákům, kteří byli za války v Anglii. To je jistě nejdůležitější krok kupředu, který jsme ve školství podnikli od dob Forsterova zákona v roce 1870. Dále zavedla současná vláda znárodnění na široké základně. Anglická národní banka, doly, telefonní, telegrafní a rozhlasové spojení a civilní letectví, to všechno už je znárodněno. Silniční doprava, železnice a průplavy budou následovat a po nich elektrická energie a plyn. Byla by však chyba usuzovat, že Anglie je na cestě stát se výlučně socialistickým státem, v němž stát je jediným průmyslovým podnikatelem a každý je státní zaměstnanec. Labour party je sice socialistická, ne však marxisticko-socialistická a velká většina jejích členů a stoupenců neuvazuje v pojmech třídního boje. Nevěří ani v existenci třídního boje v jeho absolutní formě, jak ho pojímal Marx. Průměrný dělník v mé zemi se nepovažuje za »proletáře«, nýbrž za svobodného Angličana, Skota nebo Welshana, s hrdým dědictvím politických a sociálních práv. Je ještě příliš záhy zatím rozhodovat, zdali vyhrájeme bitvu o hospodářskou demokracii, jako jsme podle svého přesvědčení již vyhráli bitvu o demokracii politickou. Jak jsem již řekl, podmínky, za jakých bojujeme, jsou těžké a může to trvat několik let, než si budeme jisti úspěchem. Ale já sám nepochybuji, že vyhrájeme. Nerovné rozdělení bohatství, tak příznačné pro devatenácté století v Anglii, je na věky to tam.

Na druhé straně jsou tu však různá nebezpečí, kterým se musíme vyhnout. Musíme být velmi opatrní, aby se stát nestal tyranem. Jestliže vláda přejímá takové

množství funkcí, dosud zastávaných soukromým podnikáním a jednotlivci, shledá průměrný občan, že je obklopen státem na každém kroku a postavení státu vůči pracujícím se tak stává neobyčejně silným. Nestačí odpovédět, že je stát vybudován právě na zájmech pracujícího člověka, který proto nemá nač si stěžovat. Proto musíme být velmi opatrní, když plánujeme v národním měřítku, abychom nevykořisťovali jednotlivce.

Stojí také za povšimnutí, že tato hospodářská revoluce, neboť svým účinkem je to revoluce, byla od začátku do konce provedena konstitučními prostředky. Svou úlohu jako vždy hrála snášenlivost a budete marně v Anglii hledat svědectví o tělesné likvidaci protivníků nebo užívání násilí na vynucení mínění. Nemusím vám říkat, že v Anglii existuje menšina, jež považuje mnoho ze současných opatření za zákazonná, ale nikdy jim nepřišlo na mysl, aby organizovali jakýkoli mimoústavní odpor. Obě strany věří v odvolání se k rozumu, ke svobodné diskusi a zákonnému řádu.

Je Anglie zemí snobů?

V mé zemi je ještě jedna vedlejší stránka demokracie, o níž bych se rád zmínil, než shrnu, co jsem pověděl. Anglie je na kontinentě všeobecně považována za snobskou zemi, Zvlášť s druhého břehu Atlantického oceánu se na ni dívali lidé jako na zemi výlučně zalidněnou šlechtici, pořádajícími hony na lišku a venkovany, kteří si stále rovnají své kučery nad čelem. Je to přirozené fantastická představa, ale v té či oné formě trvá. Jestliže je snobské souhlasit se společenskými rozdíly a rozlišováním, musíme se přiznat k vině a dodal bych, nejenom my sami, ale i mnoho jiných zemí, ačkoli dovedeme snad otevřeněji přiznat tyto rozdíly než ostatní. Ve skutečnosti není v Anglii žádného činného odporu vůči mírným formám výslovně společenských rozdílů, za předpokladu, že nejsou spojeny s politickou výsadou. To je důležitá skutečnost. Britové fakticky, alespoň zatím ještě, neztotožňují pojem demokracie s absolutní rovností. Důvody pro zachování sociálních rozdílů utkvěly v mnohých myslích v důsledku existence sněmovny lordů. Podle mého názoru je to věc sociologicky velmi zajímavá. Máme nadále v Anglii některé třídní rozdíly prostě proto, poněvadž jsme nikdy nikomu nebránili v přechodu z třídy do třídy. Šlechta v Anglii vyšla z potomků Stuartovců v XVII. století, v XVIII. stol. z nabobů a obchodníků, v XIX. stol. z velkých průmyslníků, zatím co dvacátému století zbylo, aby dodal svůj podíl z tiskových magnátů, olejových a tabákových králů a odborářských vůdců. Mezitím jsme vždy povýšili do šlechtického stavu několik vynikajících úředníků Koruny, vojska, námořnictva a civilní služby spolu s vedoucími členy svobodných povolání. Výsledkem toho je, že ve sněmovně lordů dnes lze pravděpodobně najít odborníka na jakoukoliv otázku veřejného života, který může promluvit s velkou a možná s větší autoritou než jeho protějšek v Dolní sněmovně. Ale rád bych opakoval, že hlavní důvod, proč máme ještě třídní rozdíly, je v tom, že není zábrany ani otevřené, ani skryté, která by bránila osobám v přestupu z jedné třídy do druhé. Dalo by se říci o této věci ještě mnohem více, ale doufám, že jsem tento bod dostatečně objasnil. Z tohoto základu musíme vyjít, chceme-li se pokusit pochopit dnešní Anglii a možná i Anglii zítřka, poněvadž i když se vyrovnanost v příjmech rychle blíží ve Velké Británii, mám za to, že dny, kdy budeme mít beztřídní společnost, jsou velmi vzdáleny.

A nyní přicházím ke konci svého výkladu. Slušelo by se, abych podle tradice shrnul všechno, co jsem se pokusil říci, do několika závažných vět. Ale domnívám se, že to není možné v případě výkladu o britské demokracii. Tato demokracie je živou skutečností, široce za-

loženu na tradici, ale vždy připravenou experimentovat a učit se od zkušenosti. Já a miliony mých spoluobčanů věříme v tuto demokracii a snažíme se ji co nejlépe uskutečňovat. Důkaz, že pudding je dobrý, je v tom, že se jí. Viděli jsme, že se demokracie provádí. Nikdo, kdo byl za války v Anglii, nemůže pochybovat, že by náš parlamentní systém a naše demokratické zásady nebyly vrcholně prokázaly svoji účinnost v období nejvyššího nebezpečí pro naši skutečnou existenci jako státu. Vyšli jsme neporaženi z největší války v dějinách a ještě jsme a doufáme zůstat svobodným národem. Máme nyní před sebou hospodářské problémy, které jsou v mnohém ohledu neméně vážné a naléhavé než vojenské problémy z roku 1940. Naš vládní systém dokázal v minulosti, že je silný a pružný a já nepochybuji, že se nám podaří smířit hospodářské plánování se svobodou jednotlivce.

Jenom bych rád ještě něco dodal. Je sice těžko předpokládat, že zvláštní forma demokracie, kterou jsem se snažil dnes popsat, se hodí pro všechny státy a národy, přesto však skutečnost, že byla úspěšně přenesena do zámoří, dokazuje britské společenství národů. Toto společenství zahrnuje mnoho různých ras, ale nikdo, myslím, nebude chtít popírat, že zásady, na nichž spočívá britská demokracie, bylo úspěšně použito, zejména ve vztazích mezi různými členy tohoto společenství. V každém případě, i kdyby se nedalo použít parlamentní vlády tak, jak my ji chápeme, alespoň získává nejširší uznání důraz, který klademe na jednotlivce a jeho práva. A jestliže všechny demokratické národy uznávají tato práva, budeme daleko blíže lidské, všesvětové solidaritě, politické i hospodářské, o které nedávno tak výmluvně hovořil Mr Spaak. Věřím, že britský národ bude vždy stát v čele pochodu k světové spolupráci a k sbratření národů. Věříme a mnozí s námi věří, že zásady snášlivosti a diskuse se dají stejně použít v mezinárodní jako v národní politice, a dále, čím více budou přijímány národy světa, tím větší je naděje, že zabráníme válce. To je jistě základní zásada, na níž spočívá organisace Spojených národů, vzniklá za války a k níž se upínají naděje celého světa. Jestliže je něco jistého v tomto nejistém světě, je to touha všech národů po míru. V každém městě a v každé vesnici, v každém údolí a na každém kopci lidé touží po míru. Ti z nás, kdo věří v demokracii, věří, že se má lidem dát, co chtějí.

Fr. Kovárna

Na obranu politiky

Se stránek Dneška dýchá teď často nálada, jež mění nectnuť k vadám našeho politického života v odpor k politice vůbec. S hlediska politické kultury zdá se mi velmi sporná a rozhodl jsem se proto vystoupit na obranu politiky.

Začít musím ovšem Ferdinandem Peroutkou. Jeho čtenářům se totiž může časem zdát — chvílemi zazdá snad i jemu — že vystupuje proti politice. Nemám paměť na čtení a po ruce ani dřívější čísla Dneška a nemohu proto uvést závěr posledního článku. Takový tón neozval se však u něho po prvé a jistě ani naposled. A právě proto je třeba se dohovorit, je-li odpůrcem politiky, kde se ve slovech shoduje s protipolitickými náladami čtenářů, dopisovatelů a někdy i přispěvatelů. Zdá se mi, že nikoliv. A budu to tvrdit, i kdyby mne sám ujišťoval, že se mu neprotiví jen stranická chamtivost, neomylnictví, stranické skrývání mravního bahna, zkrátka všechno zlo stranického fanatismu, ale skutečnou a opravdu politiku vůbec. Budu trvat na svém, protože jeho osobní zápas je politikou: neboť není politikou jen to, za čím stojí strana. Ba, možnost politického působení osobností, jež stojí mimo strany nebo osamocené ve stranách, zdá se mi být přímo měřítkem politické kultury. A naopak stálé úsilí, politickou osobnost tohoto rodu s něčím nebo s někým sepnout, zařadit ji, odvalit zařazením její námitky s cesty nebo si jimi vydláždít stranickou dráhu, znamená mi

nevyspělost politické kultury. Chápu-li politiku jako tvůrčí úsilí, směřující k uspořádání lidských vztahů, co by to bylo za tvůrčí práci, kdyby se obešla bez tvůrčí kritiky! A obejde-li se, tedy propadá šílenství megalomanie nebo mizotie a malichernosti, z politiky stane se vražděním nebo politikařením a z poslání povoláním, ne-li živností.

Pokud nám tedy záleží na politické kultuře, potřebujeme kritiky, potřebujeme Dnešek stejně jako Národní osvobození, zkrátka orgány pro politickou kritiku, i politické kritiky jako je Peroutka, Sychrava nebo Macek. Stranám může být nastavování zrcadla více méně nepříjemné — jako bývá příliš často nepříjemná kritika umělcům nebo uměleckým skupinám —, ale přináší prospěch právě jim. Umlčování bylo by nejen nekulturním činem, ale u nás dokonce zpronevěrou na myšlenkách, jež vytvořily naši novou dobu a mohou ji proto také udržet. Pokud se totiž vůbec někde dost očividně ukázala očistná a tvůrčí síla kritiky, pak právě u nás a v našem národním obrození. Začala přece velkým kritikem Dobrovským a skončila velkým kritikem Masarykem.

To všechno mne ovšem jen podněcuje, abych trval na tom, že Peroutka není proti politice, a ozve-li se proti ní, míří vždy jen proti špatné politice nebo proti jejím pokleskům. Proto nemíním jeho odpor k politice spojovat s náladami, jež pokládám za nebezpečné pro naši politickou kulturu, kterou zatím nelze vinit z vysoké úrovně, a zejména pro naši politickou budoucnost.

Začnu hledat nebezpečí nálad letným pohledem zpět. Po rozchodu realistické strany, po marném pokusu o stranu práce, po nepěkných zkušenostech s denní politikou stran tehdy především zájmových i po časném selhání sociálních nadějí propadla zejména vrstva vzdělanců politické apathii. Neměla prostě dost tvrdé a příčinnivé lokty, ani dost drzé čelo pro bezohledné šarvátky. Dala se ve všech stranách nebo ze všech stran zalatčit i vytlačit. Ústup vzdělanců z politické slávy neprobíhal všude navlas stejně, snad žádná strana však nezůstala bez poskrvny, i když všude nedošlo k dramatickým scénám jako u komunistů, když vyloučili Horu, Vančuru, Olbracht, Majerovou a další. Nevím však, zdali se dobrovolným i nedobrovolným ústupem vzdělanců a vůbec slušnějších lidí z politiky politika zlepšila. Zdá se mi naopak, teprve pak že se uvolnily ruce nevybíravým živilům, které hledají v politice vlastní příležitost. Právě ti, kdo odešli z politiky s pocitem, že je líp vyhnout se špině, zavinili, myslím, že se politika stala špinavější. Nechtěli se poskrvnit účastí a provinili se neúčastí. Zde by se dal citovat Masarykův výrok o velikosti zla ve světě. Je ho dosud tolik, protože hodní lidé lenoší. Mnohý z nás si, myslím, při zpytování našeho svobodného dvacetiletí za okupace připomínal Masarykovu větu a cítil, že si nemůže mýt ruce a zavit se spoluviny na všem nepěkném jenom proto, že stál pohrdavě stranou a vyznával primitivní myšlenku, že je politika něco od přírody nečistého. Nazývám tuto myšlenku primitivní, protože se v ní schází odpůrce politiky s jejím přehorlivým pěstitelem, který ho drzým čelem a živočišnou nerozpačitostí před činem a činností právě z politiky vypudil. Tato shoda kultury a nekultury je tak nápadná, že ji nelze jinak vysvětlit než primitivismem. A není-li dost silným argumentem fakt, že zde politika nečistota činnosti kulturnímu člověku, který by ji chtěl povznést, a zároveň darebákovi, který jí chce mít špinavější, aby mohl ještě vydatněji lovit v kalných vodách, snad nás vyvléčí z nálad připomínka nástupu všeho fašismu. Nebyl jeho nejlepší půdou právě politický primitivismus, nedobýval politického vítězství popíráním „špinavé“ politiky a hlásáním čistoty veřejného života? Neusnadňovali vítězství bahna, hrůzy a násilí právě lidé, odvrácení od politiky, lhotejní k veřejným otázkám, zhrabaní v sobě či v práci, lidé toho typu, jež si tolik chválil Goebbels a dával je za vzor pesimistům? A nepodařilo se u nás udržet fašistické vlny na periférii společnosti právě proto, že jsme při vši nechtuť k politice nebyli politicky tak

primitivní? Mohu — doufám — skončit závěrem, že se před druhou světovou válkou apolitické nálady nevyplatily nám, ani světu.

Zdá se tedy, že politiku neodstraníme, dáme-li se znechutit. Odmítnou-li se starat o uspořádání vztahů mezi lidmi vrstvy těch, kdo by mohli dovést politiku k vyššímu kulturnímu stupni, stále bude dost a dost méně citlivých a odpovědných, kteří se ochotně chopí opuštěného úkolu. Protipolitická nálada nebyla by snižováním kulturní úrovně politiky jenom tehdy, kdyby se politicky zhodnotila, jako se politicky zhodnocuje v kritice politických osamělců. Pak by už však nebyla protipolitickou náladou. I to je myslitelné a možné a nemusela by se zakládat ani další strana. Mohlo by vzniknout něco jako kluby. I kluby je však nutno organisovat a každé organisování je úsilí podepřít názor i silou. A to už je politika, třebaš to nemusí být politika rovnou té či oné strany. Taková mimostraničká politika mohla by ovšem na rozdíl od osobností politických kritiků dosáhnout pronikavějšího vlivu na strany a stranické mravy, právě až tehdy, kdyby doplnila mravní váhu i organizační vahou, to znamená mocí. Mimo osobnost, která působí mravní silou, každým pokusem uplatnit protipolitickou náladu, ocitáme se tedy opět v politice. A udržíme-li náladu ve stavu nálady, prospíváme jen nerozpačitým žvlúm i organizační zavlnujeme v politice pokles kulturní úrovně. Hřeje nás ovšem lichotivý pocit, že jsme lepší než druzí, kteří jsou blátem, aby snad někam došli a něco někým přivedli.

Kdyby však měly mít pravdu apolitické nálady, jaké nás svedly před válkou a vyvstávají i dnes, kdyby byla politika jenom špinou a politické strany jen nádržemi bahna, pak ovšem nevíme, proč se politikou zabývaly tak ryzí osobnosti, jako Palacký a Masaryk. Proč nezůstal Palacký nad archiváliemi a Masaryk za katedrou? Proč nedbali, že na ně může stříknout bláto, začnou-li se zabývat politikou? Asi jim byla politika něčím jiným než pěstitelům apolitických nálad. A také tu je důvod, který nám nedovoľuje souhlasit s pouhou nechutí k politice. Vztahy mezi lidmi se řeší a budou řešit. Odejdou-li skusnější lidé do závětrí a opustí-li odpůrci fanatismu politické strany, i pak se budou vztahy mezi lidmi řešit. Patrně však pěstí a v lepším případě lokty. Loket ani pěst se ovšem nakonec nevyhne pěstitelům apolitických nálad. A právem se nevyhne. Zaplatí jim za spolupřínovu jejich neúčasti. A naopak účast, nepřijemná, nesnadná a nepohodlná, může snad přece časem přispět v mezích lidské neúplnosti k vyšší kulturní úrovni politiky a zušlechťit zde mravy, které nebyly před válkou andělské a nyní jsou porušeny dozríváním okupačních návyků i nástupem nového gründerství.

život a instituce

Fr. Trávníček

Latina

Vyučování latině se stalo v četných rozpravách o chystaném školském zákoně jedním z nejdůležitějších bodů. Je vskutku potřeba bedlivého a všestranného uvažování o úloze, o poslání latiny v naší školské soustavě, o místě, které přísluší latině mezi ostatními učebními předměty, o míře, v jaké může latina přispět ke všeobecnému i národnímu vzdělání naší mládeže. V rozpravách o těchto otázkách má latina nespornou výhodu v tom, že to byl do nedávna předmět, jehož přednosti se takřka obecně uznávaly, o jehož důležitosti se dosud téměř nepochybovalo. Tím více a spíše je žádoucí, abychom se s latinou obírali všestranněji, nezůstali v zajetí tradice a nepomíjeli nové skutečnosti a okolnosti, v jejichž světle se může význam latiny jevit jinak než dosud. Není lehké vyprostít se z tradičního chápání něčeho, ale je to zajisté svrchovaně nutné. Tradice je bezze vši pochyby solí kultury, kulturního vývoje, avšak

jen potud, pokud je podporou tohoto vývoje, podněcuje jej, obohacuje, nikoli tenkrát, jestliže jej zadržuje, brzdí.

Latině jako učebnému předmětu přisuzuje se dvojitá úloha: jednak předmětu obecně vzdělávacího, jednak prostředkovatelské, nástroje antické vzdělanosti. Obecně (formálně) vzdělávací úkol latiny záleží podle většiny zastánců klasického vzdělání v tom, že má být prostředkem k vypěstování »jemně vybroušeného smyslu pro nejrozmanitější pojmy a vztahy lidského myšlení, pro poměr myšlenky a slova, pro bohatství a krásu mateřského jazyka (prof. dr. Novotný v Dnešku z 10. IV. 1947). Latina měla dlouho velký význam jako světový spisovný, kulturní jazyk, ale dnes je to pro nás beze sporu jazyk v plném smyslu mrtvý. Žák, přicházející na střední školu, nepřináší si vůbec žádnou znalost latiny, učí se jí jako jazyku plně cizímu, cizejšímu, než je kterýkoli cizí jazyk jiný, živý. K tomu, aby mohla latina hověti svému obecně vzdělávacímu úkonu, je nezbytně nutná u žáků její dosti značná znalost, a to slovní i mluvnická. Této znalosti však nabývají žáci velmi zdoluhavě a pracně, a to nejen pro připomenutou naprostou neznalost latiny v době předškolní, nýbrž též pro její nemalou odlišnost v celkové soustavě od jazyka mateřského. Žák, učící se latině, překonává dvojitý nesnáž: učí se slovům, cize znějícím a často cizím vazbám, rčením, větným útvarům, cizím jazykovým zákonům, cizímu způsobu vyjadřování. Akusativ s infinitivem, absolutní ablativ, konsekuce temporum, konjunktivy, neobvyklý slovosled, atd., to jsou zcela přirozeně kameny úrazu u mnohých žáků, o který klopytají zhusta do konce celého školského studia. Učení latině záleží u mnohých žáků v povrchném, bezduchém memorování slov, tvarů a pouček. Za takových okolností nemůže latina dobře plnit svůj obecně vzdělávací úkon, protože je žákova pozornost příliš zaměstnána hláskovou nebo mluvnickou stránkou latiny samé, osvojováním výrazových prostředků samých. Žák, osvojující si latinu s obtížemi, často s ní zápasící, nevnímá dobře její jazykovou soustavu, netříbí svůj rozum, své myšlení, nepostihuje vztah mezi myšlením, představováním a jazykem jako jeho nástrojem. Kdo kulhá, klopytá o každý kamínek, kdo cítí při každém kroku bolesti v noze nebo v zádech, nemá pro přírodní krásy tolik smyslu jako ten, koho chůze nenamáhá. Nemohu se zbavit představy, že nutíme žáky do duševní práce s okovy na nohách, ačkoli ji mohou konati úplně volní. Namítnete mi, že je tu snadná pomoc: rozšířit vyučování latině, zvýšit počet hodin latiny. To by však byla cesta velmi neschůdná a příliš nákladná, marnotratná, zabírající drahocenný čas, potřebný pro jiné předměty, pro jiné složky vyučování a vzdělávání.

Je mi zcela jasné, že se pro obecně vzdělávací úkol hodí především jazyk mateřský, nikoli jazyk cizí, a k tomu mrtvý, latina. Považuji za pochybené mínění, že se žáci na mateřském jazyce cvičí ve vyjadřování a myšlení »daleko ne tak soustavně a vydatně«, jako na latině. Naopak, mateřština má všechny předpoklady k tomu, aby byla hlavním cvičným předmětem obecně vzdělávacím.

Každý člověk, který se nenaučí ani číst, ale dovede mateřského jazyka užívat, má v duši, jak řekl náš zesnulý geniální jazykozpytec Zubatý, »slovník a mluvnici svého jazyka, jak je tisíciletou prací vytvořili jeho předkové a jak si je osvojil od starších příslušníků svého národa, počínaje od nejujtějšího mládí« (Naše řeč III, 130).

To platí též o žácích, přicházejících do školy. Přináší si do ní jistou znalost mateřského jazyka, dovedou se v něm vyjadřovat, mají pro něj cit, a to je neobyčejně cenný přínos do jazykového vyučování ve škole. Jeho úkolem je jednak tuto vyjadřovací dovednost rozšiřovat, prohlubovat a jednak tuto instinktivní, podvědomou znalost jazykové soustavy proměnit v uvědomělou.

Žák, přicházející do školy, nedovede sice říci, co je to podmět, předmět, příslovečné určení, nedovede rozlišit určení účelu od určení příčiny, cíle, neví, co je to samostatná věta, co souvětí, co souvětí souřadné, podřadné . . ., ale dovede si to rozbořem vět, jazykových projevů svých i jiných mluvčích uvědomiti, proměnit v uvědomělé poznatky. Tím si uvědomuje vztah mezi jazykem a myšlením, učí se uvědoměle a přesně myslet, rozlišovat pojmy, poznává jazykové zákony, učí se zřetelně a přesně vyjadřovat. A tento rozbor je velmi usnadněn tím, že žák dovede své mateřštiny instinktivně užívat, vyjadřovat se v ní a chápat jazykové projevy jiných mluvčích.

Vyučování mateřskému jazyku umožňuje žákovi obecně vzdělání v míře mnohem větší než latina a za mnohem výhodnějších podmínek. Ve větší míře proto, že je žákova znalost mateřského jazyka nepoměrně větší než znalost latiny a že šíře i hloubka obecného vzdělání nesporně závisí na šíři a hloubce jazykových znalostí. Za mnohem výhodnějších podmínek proto, že žáka nezatěžujeme učením úplně neznámému jazyku. Námítka, že při obecném vzdělání skrze mateřský jazyk chybí jeden důležitý činitel, totiž srovnávání s cizím jazykem (prof. Novotný v Dnešku), je neprůkazná. Není pochyby o tom, že je srovnávání důležité, ale český jazyk sám skýtá k němu dostatek příležitosti, a to proto, že jsou české výrazové prostředky bohaté, rozmanité, mnohonásobné, takže lze touž věc vyjádřit zhusta několikerým způsobem na př. touž myšlenku souvětím souřadným nebo podřadným, leckdy různým, slovesnou větou, jmenovou nebo citoslovnou; přívlastkový výraz spojitě nebo nespojitě (jako přístavek); přání jednoduchým tvarem rozkazovacím, opsaným s af, necht, nebo tvarem podmíňovacím; důraz jen zesílením hlasu nebo též postavením důrazného slova, atd. Toto srovnávání má též tu nemalou výhodu a přednost, že si jím žáci osvojují podrobnější, hlubší slovní a mluvnickou znalost své mateřštiny, je tedy dvojnásobně prospěšné. Do jisté míry je možné, zejména na vyšším školním stupni, srovnávání spisovného výraziva s domácím výrazivem lidovým, nářečným a s výrazivem živých cizích jazyků.

Po některých stránkách je český jazyk bohatší pramen obecného vzdělání než latina. Připomínám slovosled, který je v latině nemalou měrou ustrnulý, neboť se v ní klade přísudkové sloveso většinou na konec věty. V češtině však závisí jeho postavení ve větě, stejně jako u jiných částí věty, na představovém, psychologickém skladu věty, myšlenky. Pro tuto závislost je český slovosled neobyčejně vhodnou cvičnou látkou obecně vzdělávací, výborně osvětluje způsob našeho myšlení, o jehož poznání nám musí především jít.

Malá vhodnost latiny jako obecně vzdělávacího jazyka plyne zcela přirozeně z toho, že je to jazyk mrtvý. Nerozhoduje tu, že se latiny do jisté míry ještě dnes užívá. Ozývá-li se latina při katolické bohoslužbě, není to jazyk obecně dorozumivací, protože je většinou účastníků bohoslužby skoro veskrze nesrozumitelný. Je to vlastně jazyk tajný, zachovávaný jednak tradičně, jednak úmyslně jako prostředek tajemné posvátného rázu bohoslužby. Dorozumivajícím jazykem je latina hlavně mezi vysokým duchovenstvem a ve světě učeneckém, ale v rozsahu velmi omezeném a se zřetelným znakem úzké výlučnosti. Plně mrtvá je latina proto, že je to spisovný jazyk už po staletí bez souvislosti s živou, lidovou mluvou, bez kořenů v živné půdě, jazyk výrazově ustrnulý, neschopný vývoje ze svých vlastních zdrojů. To je jedna z hlavních příčin, proč se vzdělaný svět v nové době latiny vzdal a sáhl k jazykům národním, neboť jen ty jsou schopny výrazově se vyvíjeti, hověti rychlé rostoucím vyjadřovacím potřebám, souvisícím s neustálým rozvojem poznání a myšlení. Učení klasičtí filologové vědí dobře, jak nesnadné je překládat do latiny novodobé jazykové projevy, které se vymykají z ducha nebo z před-

stav antického světa. Nelze volně tvořiti nová slova z latinských základů, nové vazby, nová rčení, nové větné typy, protože při nedostatku souvislosti spisovné latiny s živou mluvou hrozí nebezpečí, že by byly novoty málo srozumitelné nebo nesrozumitelné. Není dobře možné, aby si žáci vypěstovali ve škole jemný jazykový cit pro cizí mrtvý jazyk. A bez něho ulpívá obecně vzdělávací úkol latiny na povrchu, míjí se cíle. Jemný jazykový cit pro latinu mohou si vypěstovat jen jednotlivci, kteří se věnují studiu klasických jazyků jako svému povolání nebo své osobní zálibě, ale bylo by marné a také krajně nevhodné žádati takovou znalost latiny po všech žácích na střední škole jen proto, aby se mohli na latině obecně vzdělávat, když se k tomu hodí mnohem lépe jazyk mateřský.

S latinou jako s hlavním obecně vzdělávacím předmětem jsou i jiné nemalé potíže. Kdyby zůstala dnešní školská soustava, musilo by se na střední škole s latinou odkládat obecně vzdělávání skrze latinu zhruba o dvě léta, až si žáci získají tolik znalosti latiny, kolik je jí k obecnému vzdělání potřeba. Není přece obecně vzdělávání vůbec možné v té době, kdy žáci zápasí se základy latiny. Střední škola bez latiny by vůbec nepěstovala hlubší obecně vzdělání? A co škola obecná a měšťanská? I po této stránce je patrné, že se obecně vzdělání musí opírat především o jazyk mateřský. Je nutné a možné začít s ním již na škole obecné, pokračovati v něm zcela ústrojně a nepřetržitě na dalších školských stupních. Je možné i nutné pěstovat hlubší obecně vzdělání také na dnešní střední škole bez latiny, a otázka latiny jako hlavního obecně vzdělávacího předmětu není sama o sobě námítkou proti chystané škole jednotné, protože latina nemůže k obecnému vzdělání nijak podstatně, mimořádně přispěti.

Vyučování mateřštině může splnit nejen velmi důležité poslání obecně vzdělávací, nýbrž i výchovné. Je pouze potřeba dáti mu správný směr a náležitě je prohloubiti. Nevyhne se tomu již z důvodů praktických. Vzdělanostní úroveň našeho národa je tak vysoká, že neustále vzrůstá počet těch, kdo si chtějí osvojit spisovný jazyk pasivně i aktivně nejen z příčiny objektivní, nýbrž i subjektivní, z ušlechtilé snahy ovládati nástroj vzdělanosti a osvěty. Naše škola musí proto prohloubiti vyučování českému jazyku, osvoboditi se od bezduchého metodikaření, při kterém zhusta ustupuje do pozadí věcné poznání jazyka, jeho bohatých výrazových prostředků a jejich vztahu k myšlení. To je možné jen při bedlivém zření k souvislosti jazyka s představováním a s myšlením. Při tomto vyučovacím postupu poznají žáci pevný řád jazyka, jeho normu, vzájemnou závislost výrazových prostředků, jejich úkonnou oblast, uvědomí si nutnost dodržovati v jazykových projevech ustálené zákony vyjadřování. To je nejen zisk pro jejich obecně vzdělání, nýbrž i pro výchovu, neboť se tím u nich budí, vyvíjí a zesiluje smysl pro řád, zákonitost. Hlubším poznáním mateřského jazyka se ukazuje, že je jazyk dílo vpravdě kolektivní, dílo příslušníků všech vrstev národa, nepřetržitě řady pokolení, a toto poučení je zajisté velmi vhodné a vítaný prostředek k pěstování smyslu, porozumění pro celek a vědomí závislosti jedince na celku. Hlubší poznání mateřského jazyka osvětluje jej dále jako lidské dílo vpravdě dokonalé, důmyslné. Ne nadarmo se mu poklonili naši největší slovesní umělci, zapěli na něj nadšenou chválou, vyjádřili mu svůj obdiv, svou úctu k němu a svůj upřímný dík za jeho krásu a bohatství. Tak je hlubší poznání mateřského jazyka účinným prostředkem k buzení jednak estetického smyslu žactva a jednak ušlechtilé národní hrdosti a pýchy. Tyto přednosti vyučování latině nemá, nemůže mít. To není podceňování, znevažování latiny, to je střízlivé zjištění skutečnosti.

Nejsou-li žádné závažné důvody k tomu, aby měla latina zvláštní postavení mezi ostatními předměty na dosavadní střední škole a na chystané škole 3. stupně jako předmět obecně vzdělávací, platí to o ní též se zřetelím k druhému hlavnímu úkolu, k tomu, že je to nástroj antické vzdělanosti. Není možné ani v nejmenším pochybovat o důležitosti antické vzdělanosti pro Evropu a částečně i pro ostatní díly světa. Ale na druhé straně je stejně nepochybné, že je antika kulturní období již dávno uzavřené, ukončené, soubor kulturních hodnot a ideí, který vznikl za jistých podmínek na půdě řecké a římské, ale přestal být na této půdě osobitým kulturním útvarem, rozvíjejícím se ústrojně sám za sebe. Antika má své pokračování u všech kulturních národů, kteří ji přejali, ale nikde ve své původní plnosti ani podobě, nýbrž v rozmanitém výběru a zpracování, kterému ji její přejímatelé podrobili.

Náš národ začal přijímat antiku zároveň s křesťanstvím již v 2. polovici 9. století v období církevně slovanském, a to prvotně v její podobě byzantské, řecké. Církevně slovanský jazyk, vytvořený apoštolem Cyrilem a Metodějem pro Velkou Moravu, stal se prvním nástrojem přejímání antické vzdělanosti u nás a brzo potom u většiny Slovanů. Druhým hlavním nástrojem tohoto kulturního proudění byla latina, v menším rozsahu řečtina, a od sklonku století 12. stala se jí též čeština. Ve 14. století, v požehnané době Karla IV. stáli jsme kulturně tak vysoko, že jsme se stali po druhé šifiteli vzdělanosti ve slovanských zemích. Ssáli jsme antiku plnými doušky přímo z latiny, z řečtiny, z překladů do češtiny a do jiných jazyků, a nepřímou od jiných národů již rozmanitě obměněnou, zpracovanou. Přejali jsme z antiky za řadu století těmito dvěma způsoby velmi mnoho, jistě všechny její podstatné složky, které jsou schopny vstřebání do našeho národního života, přizpůsobení jemu a zpracování v našem národním duchu. Je-li antika ve své prvotní, vlastní podobě kulturní období již uzavřené, plyne z toho zcela přirozeně, že z ní můžeme dnes a zítra těžiti už jen v míře značně menší než v dobách starších.

Nepochybuji o tom, že je v antice ještě leccos, co by mohlo prospět naší vzdělanosti a osvětě, ač nesmíme zapomínati na to, že z kultury, vzniklé a živé v dávné minulosti, nelze přenášet do dnešní živé a ještě osobité kultury naší prostě všechno to, co bylo příznačné a význačné pro kulturu antickou. Naše česká kultura čerpala, čerpá a bude čerpat také z kulturních oblastí jiných, je tak vyspělá a osobitá, že se musí dále rozvíjeti ústrojně, v duchu ideí a myšlenkových hnutí nových, současných nebo teprve vznikajících. Profesor Novotný připomíná, že je nám třeba vzdělanců, kteří by udržovali souvislost s antikou. Souhlasím, ale se zřetelím k připomínané okolnosti, že přejímání z antiky je dnes a bude i v budoucnosti nemálo omezeno, plně dostačí, budou-li toto poslání plniti jednotlivci, učenci, výtvarní i slovesní umělci, a j., které bude antika osobně přitahovati a kteří se do ní dovedou oddaně vžít. Budou to takoví jedinci, jako je právě prof. Novotný, zasvěcený znalec celé antiky a platonovský badatel evropského jména. Ti mohou nalézt v antice ještě některé prvky, které by mohly být prospěšné naší kultuře a svými badatelskými pracemi i dokonalými překlady nám je zprostředkovati. A ti se mohou připravit k tomuto poslání docela dobře i na čtyřtřídní škole 3. stupně s latinou, neboť zajisté budou studovat klasickou filologii na universitě, a hlavně se zdokonalí v klasických jazycích soukromým studiem, které je nezbytnou podmínkou každého vyspělého odbornictví.

Bylo by podle mého pevného přesvědčení nehospodárné, kdybychom chtěli zachovati latinu ve větším rozsahu, než jí přiděluje chystaná jednotná škola. Nechceme-li zřejmě přeceňovat výsledky vyučování klasickým jazykům ještě v nové době, dokud měly tyto jazyky nesporně privilegované postavení mezi všemi ostatními předměty,

musíme si přiznat, že výsledky tohoto vyučování nebyly úměrné času a námaze mu věnovaným. U mnoha gymnasiů zanechalo vyučování klasickým jazykům stopy zcela nepatrné, leckteří na ně vzpomínají buď s úsměvem, prozrazujícím blahý pocit, že je mají za sebou, nebo s jistou trpkostí z marné námahy. U jedné z menších částí se pak projevovalo v životě větší nebo menší znalosti latiny, daleko méně řečtiny, příležitostnými citáty z některých klasiků, ale na jejich celkovou vzdělanostní úroveň proti negymnastiům mělo vliv nedůležitý, zůstalo na povrchu. Tím nechci říci, že antika neměla na ně žádný vliv; měla, ale nepřímou, prostřednictvím celé naší kultury, proniklé antickými prvky. Všichni naši žáci, gymnasiisté i negymnasiisté, žáci škol měšťanských i obecných, sytili se nepřímou antickou kulturou. To zůstává a zůstane. Druhá, daleko menší část odchovanců klasických jazyků využila jejich znalosti ke skutečnému duševnímu prospěchu svému i k prospěchu celého národa. Ale to byl následek jejich zvláštní záliby a dalšího sebevzdělávání. To zůstane a je, jak jsem dovedl výše, docela dobře možné i při tom místě, které přiděluje latině jednotná škola.

Bez této zvláštní záliby a bez dalšího sebevzdělávání nemůže mít vyučování latině ani v dosavadním rozsahu takový vliv na žáky, jaký se zdá žádoucí obhájcům latiny. Škola nemůže věnovati latině nadměrnou pozornost jednak proto, že většina žáků nemá pro latinu potřebný zájem, a jednak proto, že náš dnešní vztah k antice nevyžaduje její přímé působení na většinu naší mládeže četbou latinských děl v originále. Pokud je přímý styk s antikou nutný, plně dostačuje četba drobných překladů s odbornými výklady.

Prof. Novotný si ve svém ušlechtilém zápalu pro antiku slibuje od rozšíření znalosti klasických jazyků též to, že se budou udržovat čistými antické pojmy dnes běžné, a že se vrátí antickým slovům jejich pravé významy. Ani tehdy, kdyby velká část našeho národa věděla, že původně řecké slovo politika znamená vlastně »umění upravovat občanské soužití«, nezabránilo by se tomu, aby si někteří jedinci neudělali z politiky »špinavé řemeslo«. Jazykové vědomosti nemají takovou moc, aby odvracely lidi od nectností a špatností. Rozšíření latiny na našich školách by bohužel nápravu v této věci nepřineslo.

Nepovažují hájení většího rozsahu latiny, než jí přiděluje návrh na jednotnou školu, za reakcionářství, nýbrž za jednostranné a vylučné stanovisko ke školské reformě. Jednotlivci mohou být ve svých duševních zájmech a zálibách jednostranní, osobní, mohou posuzovat školu se svého užšího stanoviska, ale škola sama jednostranná být nemůže, musí přihlížet k většině žactva, ke všem kulturním potřebám, a to nejen žactva, nýbrž celého národa.

do ba a lid é

Jiří N e h n ě v a j s a

Na místo bolestivé

Byl to docela prostý chlapec, a v roce 1939 opustil Československo. Tužil, že k něčemu dojde. Potom proseděl dlouhé týdny v maďarské věznici, utekl do Jugoslaviie, dostal se na Střední Východ, prožil docela pěkná a povzbudivá dobrodružství, která se stala jáksi přirozeně svatým bojem za svatou věc národa. Mohl by o tom všem mluvit docela jednoduše. Dostal se nakonec do Anglie, prošel leteckým výcvikem, sedával v Moskitu a počítal hodiny svého života. Počítal také postupně svoje nervy, které musely nezbytně povolit. Měl však štěstí. Tento

prostý chlapec přežil válku. Nosí mnoho vyznamenání. V roce 1944, kdy mu to opravdově štěstí přálo, kdy přišel sice o nohu, ale nikoliv o srdce, dostal válečný kříž. Čs. válečný kříž 1939, jako nejvyšší vyznamenání bojujícího Československa.

Mohl bych pokračovat v tomto dojemně jednoduchém vyprávění až do dnešních časů, které by zavdaly příležitost k bolestnému pozastavení nad jeho skutečným životem hrdiny, jemuž se »vděčný národ« odměnil skutečně ukrutně. Bylo by to však zbytečné. Napsalo se už mnoho dlouhých článků o hroší kůži, a nový by nepomohl.

Jiný žil někde v Sovětském svazu. Do roku 1941 se příliš nezajímal o politický svět, ale vpádem Němců si začal uvědomovat tvrdé skutečnosti: za lidství je, bohužel, v dvacátém století nutno vraždit lidi. Šel proto do čs. sboru, jak se dalo očekávat. Stal se vojákem podle zákona, tehdy už neměl omyly v srdci, v duši měl vzácný klid a vyrovnanost člověka, který jde na frontu. Sokolovo a potom Dukla. To jsou jenom jména pro úchvatné pojmy. Mnoho jich kolem něho padlo. Nebyl mezi nimi. Střelili ho jenom do břicha a na marodce se z toho dostal. Nu, nějaké ty poruchy, nějaké věčné poruchy ve zdraví chlapíka, který se honosil jenom zdravím. Ale to už se snese. Eto vojna. Protože ho střelili do břicha a on sám střílel mnohem lépe, uznali ho za hodna. Pověsili mu na prsa válečný kříž Čs. válečný kříž 1939, jako nejvyšší vyznamenání bojujícího Československa.

I u něho by mohla historie pokračovat. Život se nezastaví odevzdáním vyznamenání. Za válečný kříž se ještě nenakoupí v uzenářství. Člověk totiž mívá někdy také hlad. To jsou však, bohužel, věci už tak otrépané, že je nikdo ani neposlouchá. takže se stávají jenom oblíbenou meditací neoblíbených politických řečníků.

Nedostal se vůbec nikam. Nepovažoval to za nutné. Všichni se přece nemohli vystěhovat. Jak by to bylo dopadlo? Našel však svoje místo a dovedl využívat přízně osudu. Pracoval tiše a nějak nenáročně, ani by se na něho nebylo přišlo, kdyby všichni kolem něho nebyli stáli o vyznamenání. Nevadí, že mnozí nosili letáky. Nevadí, že mnozí bojovali jenom u rozhlasového přijímače. Nakonec mu přidělili válečný kříž, protože to snad ani jinak nemohlo být. Za šest roků nevyppjatějších nervů, zákeřného, nehluchého boje. Čs. válečný kříž 1939, jako nejvyšší vyznamenání bojujícího Československa.

Dost. To jsou malé případy, jedny za mnoho. Bylo by možno jmenovat. Desítky jmen. Stovky jmen. Snad několik málo tisíc jmen. Čím však jsou jména, jde-li o základy? Muži s válečným křížem jistě přitakají.

Na africké poušti, ve Francii, v Polsku, v Rusku, nad Anglií, nad Atlantikem, nad Kanálem, nad Belgií, Dánskem, Norskem, Německem ... nad ..., v ..., a tu se radí mnoho desítek míst. Tam všude padali. Nebylo jejich cílem dostat válečný kříž. Ani je nenapadlo, že by chtěli dát život, aby dostali vyznamenání. Neumírali se širokým gestem umírajících hrdinů, byli snad nepřijemně překvapení výstřelem, granátem, minou, mořem, pískem, snad si zanáčovali, nebo jistě si zanáčovali. Dostali se na ty fronty za docela fantastických okolností. Ale byli tam a byli ochotní tedy za všechny, kteří se na fronty z takových a jiných důvodů nedostali, také bojovat. Třeba vy-

střelili jen jednou. A jejich život stál víc než za jeden výstřel. Tak jich zemřelo na všech frontách tisíce a desítky tisíc. Mnozí z nich — jak spravedlnost dosáhla — dostali válečný kříž. Čs. válečný kříž 1939, jako nejvyšší vyznamenání bojujícího Československa.

Doma se dávali střílet, protože si uchovali hrdost. Dávali se také vraždit, protože kamarád promluvil... Žili — ne, to není správné slovo, pro toto — v koncentračních táborech, a také v nich umírali. Všelijak. Mluví o tom knihy, v nichž je dosti poučení pro dost generací a pro dost věků. A mnozí dostali válečný kříž. Ať už se vrátili, nebo se nevrátili, ale dostali válečný kříž.

Nedávno dostal válečný kříž in memoriam letec major Novák. Jeho manželka vlastně dostala za něho válečný kříž. Něco jako sen mnoha mladých. Novák, král vzduchu, hrdina letec, Novák — symbol čs. křídel. To všechno ztělesněné do prostého chlapce, který zemřel v pařížské nemocnici z touhy po letadle a na žaludeční vředy.

Tam se končí řada těch nejmenovaných, i toho jednoho jmenovaného. Pak přichází horečka po vyznamenání, shon po válečných křížích. Kdosi se rozhorlil v Národní revoluci na občana, který prostince prohlásil:

»Za pět set korun si dnes můžeš koupit metál...«

A to ještě neslyšel, jak ten letec, který přišel o ruku, nebo snad o ni nepřišel, ale to není jeho vina, praví nesčetněkrát s posunkem na svůj válečný kříž:

»Dnes to má už každý...«

A jak jiný chlapík protřelý šesti lety opravdového odboje, krvelačného, nelidského odboje, resignovaně řekne:

»Nejraději bych to ani nenosil...«

Pohádka? Vyhledávání špatností, kde jich není? Nikoliv, trpká zkušenost těch tisíců, kteří pro válečný kříž (a jeho prostřednictvím, Bože, pro věc svého národa) dali života, a pokud je nedali, není to jejich vina.

Válečný kříž dostal také z protekce. Jistě, má svoje občanské jméno, má tento případ mnoho svých občanských jmen. Sepsal se návrh a válečný kříž byl přidělen. Dostal válečný kříž také kdosi z leteckého inspektorátu v Londýně, který se ničím jiným nezabýval, než přehrabováním spisů. Všude by mohla být jména. Ale jsou velmi, velmi zbytečná.

Instituce, korporace, organizace, které mají zájem na čistotě odboje — záhadně mlčí. SNR, SOPV, MNO — klid. Suverénní klid, který nevyruší žádný úlanek a žádný skromný dotaz. Hroší kůže některých v některých institucích, organizacích a korporacích.

A válečný kříž dostal konfident. Není to snad jediný případ, ale mluví za mnoho. Lidový soud mu ještě k válečnému kříži přidal 15 let těžkého žaláře. Za smrt několika lidí, které měl na svědomí. Snad právě těch, kteří později dostali — válečný kříž. Potom byl dva dny na barikádách. Nakonec národním správcem v Aši, kde ho náhodou objevili. Konec: 15 let žaláře a válečný kříž. Štalo se v Brně L. P. 1947.

Je to stručné a otřásající. Člověk, který začal dělat nešikovný také-odboj. Potom ho zatkl jako mnoho jiných. Ale jeho charakter vystačil jen do prvního výsledku, od něhož se stal dobrovolným pomahačem nepřátel

Michal Mareš

Umírali při Fibichově Poemu

svého národa. Lidské životy na svědomí. A kdo 5. května nevěděl, že je všemu konec na této straně světa? Tehdy už zrádci vzali pušky a šli i na barikády. Byl tehdy mezi nimi, a národ — omyl, MNO — ho počilo válečným křížem.

Kdo vlastně, která instituce, který úředník v této instituci, zkoumá návrh na vyznamenání? Kdo je vlastně odpovědný celému národu, že se vyznamenání dostane jenom na pravou hrud' za pravé činy? A kdo je odpovědný za dokázané přehmaty, kdo je potrestán, že vyznamenal konfidenta gestapa, tedy nejhnusnějšího zrádce, jehož čtyři dny na barikádách nemohly vykoupit jistě čtyři české životy, čtyři roky (to jest čtyřikrát tři sta šedesát pět takových dní, tedy celkem tři sta pětadesátkrát celý prožitek barikád) udavačské, odporné, protičeské činnosti?

Jestliže už existuje instituce, vydávající početné nej-různější vyznamenání, vyznamenávající toutéž poutou cizí státníky a diplomaty a odporného konfidenta, šestiletého bojovníka-letce a mluvku, roznášejícího za pět minut dvanáct letáky, pak by také měly jiné instituce pozvednout svůj hlas. Nikoliv proti fašistům ve Španělsku a v Řecku, ačkoliv na to jistě mají právo, nkoliv proti reakci v národě, nkoliv proti »vlastizrádnému pacifismu«, ale proti korupci ve vlastních řadách, proti tomuto nejhnusnějšímu dědictví skutečného nacismu, proti chvastounství a povýšenectví, které nechce přiznávat chyby, jichž se dopouští, proti nespravedlnosti — která je konec konců největším nepřítelem zdravého socialismu.

Nikdy jsme necítili tak bolestivě něčí mlčení, jako právě v těchto případech. Vláda, parlament, politické strany, SNR, SOPV, Sdružení zahraničních vojáků, Čs. obec legionářská, všichni vojáci s vojákou ctí v těle, všichni lidé s lidskou ctí v těle, všechna sdružení, spolky, kluby, instituce, organizace, korporace, společnosti socialisující se, jak se zdá, neozvaly a neozývají.

Je mnoho drobných trpkostí. Ty přináší život sám a hlavně život tak krátce po ničí válce. Veliké trpkosti však nevyhledává asi nikdo, protože by při nich došlo k pádu veličin, protože by se měnila místa spíše vlivná, protože by se lidé, víme, ti prostí, obyčejní lidé, takoví, kteří odcházeli nenáročně v roce 1939 do zahraničí, ale také všichni, kteří zůstali a nesli svůj tvrdý národní úděl doma, dověděli konečně pravdu.

Letče Nováku, kamaráde, bratře, hrdino, vy všichni kamarádi ze všech front, kteří nosíte svůj válečný kříž někde Jinde a nemáte starosti o byt, o nábytek, o šaty, kdo zaplatí boty, mouku, cukr, z čeho a jak, kteří se nemusíte sami sebe ptát proč a dokonce nemusíte व्यवlastňovat pod národní správou svůj vlastní podnik, nevím, co byste řekli. Ale snad řeknou něco lidé, žijící s těmi všemi starostmi, které vy už nemáte, snad spolky, instituce, korporace, organizace, ministerstva a sekretariáty najdou ještě svůj vlastní smysl.

Chlapec, který zemřel, ačkoliv by byl tak rád žil, jiný, kterého střelili u Dukly do břicha, třetí, který dvakrát spadl s letadlem a po třetí ho to stálo ruku, nohu nebo zrak, všichni nejmenovaní, kteří zázkřem zůstali nezranění válkou — chlapani z lesů a z hor, státníci, zasloužilí diplomati — a zase chvastouni, političtí řečníci, odbojníci letáků a londýnského rozhlasu, vetřelci do odboje, kolaboranti, konfident nebo snad i konfidenti — všechny vás národ vyrovnal, všechny vás stejně počtil. Kdo? Jakým způsobem? Proč?

Odpoví nám aspoň někdo? Spravedlivě, poctivě, věcně a slušně? Jakási naděje ještě zbývá.

V českokamenické aféře zajímala mne psychologicky postava muže, který, třímaje v ruce býkovec, pravil: „Toto je ta pravá demokracie!“ Další znáte, a jméno onoho demokrata jest Charous. Tedy, poněvadž je z Kolína, zajel jsem si tam, abych si dokreslil spíš z literárního zájmu portrét takového lokálního diktátora. Celkem tedy již šlo o věc publicisticky vzato podřadnou. Ale jdete tedy za malou věcí, získáváte potřebný materiál a najednou vidíte, že Kolín takových Charousů měl více a to takových, že sláva vašeho hrdiny vedle nich někdy jaksi bledne.

A nyní zde uveřejňuji písemně sdělení jednoho z kolínských mučedníků, aniž bych přičiňoval poznámky. Chci pouze říci, že jsem dlouho zápasil, než jsem se odhodlal veřejně seznámiti všechen náš poctivý a demokratický lid se zvěrstvy, které se jeho jménem u nás daly. Opět budiž řečeno, že zamíčování takovýchto případů je krytím zločineckých povah a povzbuzováním dřímající bestie, aby se příležitostně opět s nadějí na beztrčnost dopustila ohavností, jakých bylo svědkem také rodiště nebojácného novináře a spisovatele Josefa Svatopluka Machara. Zločinci mezi námi musí vědět, že neuniknou, nikdy že neuniknou, a že spravedlnost lidská i boží určila každého z poctivých novinářů k tomu, aby se stal oddaným nástrojem tohoto povolání.

V informaci mi dané se tedy praví:

Napadlo mne, že jest mojí povinností upozorniti Vás na události, které se odehrávaly značně blíže Prahy, nkoliv v pohraničí, nýbrž v Kolíně nad Labem. Charous, o kterém se zmiňujete, přišel z Kolína, snad nabyt zde zkušenosí neb „odvahy“, které pak uplatnil v České Kamenici. — V květnu 1945, hned po revolučních dnech, byl na kutnohorském předměstí, na východ od Kolína, zřízen internační tábor. Dřevěné baráky, patřící Báňské a hutní společnosti, obehnaný ostnatým drátem, a hned se začalo. Kolínská okresní věznice nestačila pojmuti ty spousitky označených kolaborantů a k uvěznění těchto přebýtků sloužil tábor, jehož průměrný stav bylo 700 vězňů. Velitelem tábora byl určen ONV jakýsi Kárník z Kolína, osvobozený politický vězeň, jeho zástupcem stal se Hála, též z Kolína, prý partyzán. Oba dostali k pomoci několik mladíků „také partyzánů“, přišedších z kolínského okolí.

Antonín, Procházka, Krpata, Pašek, Kraus a j., jejichž jména jsem zapomněl, stali se pomocníky velmi animovanými „pánů velitelů“; zvláště vynikl Vilím.

Kárník a Hála zavedli v táboře systém velkomučírny. Věžňové, vzbuzení o 5. hod. ranní, po požití minimálního množství žluté břečky (kávy), hnání ve skupinách na práci do okolních továren. Polední přestávka 15 minut sloužila k sněžení nepatrného krajličku chleba. Večerní návrat z pracovišť kol 7. hod. dovolil několik minut k umytí za nedostatečných podmínek a pak o půl 8. hod. večer nastalo mučení. Apel v řadách, při kterém všechna udání „špiclů“ o „zločinech“, spáchaných na pracovištích, byla vyslýchána prohlávena a hned trestána 50—100 ranami kaučukovými obuškami. Tyto tresty děly se na lavici postavené na nádvoří, za asistence celého osazenstva. Po apelu káva a pak noční „zábavy“. Opití i střízliví velitelé a jich pomocníci vybírali z lůžek hladové a k smrti unavené „trestance“ a před zraky ostatních tloukli je pěstmi, obuškami a holemi až do omdlení. Výběr se dál podle nálady a chuti. Oběti, zkrvavené, s vyraženými zuby, v bezvědomí ponechány na podlaže.

Další častý bod programu byl zákaz během noci použít záchodu. Kdo byl přistižen na chodbě cestou k záchodu, byl za řevu a smíchu a pustých nadávek honěn a bit kaučukovými obuškami. Kdo ze strachu vykonal potřebu v místnosti, ať do kbelku nebo mimo, byl zbit do bezvědomí.

Vinníci „zvláště těžcí“, kteří se provinili na pracovištích neb v táboře, pověšeni za ruce na vysoký dřevěný kůl. Studené, dlouhotrvající sprchy, proud

vody, vedený hadicí do úst a podobné vynálezy užívány pro vinníky lehkí. To vše jsem viděl na vlastní oči a vidělo nás totéž kolem 700.

Zvláště zábavné pro pány velitele a jejich pomocníky byly noční „zábavy“ s „kolečkáři“. Asi 120 „provinletů“ bylo označeno na kabátech na zádech příšitým červeným kolem na bílém poli. Tito nešťastníci, z nichž většina je dnes osvobozena a očištěna, byli skupinou nejvíce týranou. V září 1945, tuším 23., konala se zvláště okázalá noční „slavnost“. Kol 1 hod. s půlnoci za nesmírného rámu su přijeli do tábora auty velitelé Kárník, Hála a Vilím s „dámami“, nařídili přinést židle a poručili hudbu (houslista vězeň Vosecký) a

za kvilění Fibichova Poemu

rozdělili „kolečkáře“ na dvě party, opatřili vězně obušky a přihlíželi za neustálého poplenu, jak ony dvě party z donucení se mezi sebou mlátí až do vyslení a omdlení. Načež pan Kárník, Hála a Vilím, opatření ostrými latěmi, navštívili táborovu nemocnici a vytáhli odtud několik nemocných a před „dámami“ tyto nemocné ztloukli do bezvědomí. Poslední akt byly závody naháčů (zvláště vhodné pro dámský doprovod). Všech 120 kolečkářů a ještě více vězňů svlečeno do naha, položeno na záda na nádvoří škvárovou posypáním a nyní, pouze posunem nohou — kdo dříve dostihne konce 150 m dlouhého dvora! Ten, kdo se rukou dotekl země, byl bit obuškem.

Tato slavnost zlomila hrůzovládu. Několik dnů před touto nocí byl přidělen táborovému velení oddíl SNB. Jakmile tito hoši viděli, co se tam děje, učinili trestní oznámení na Kárníka, Hálu a Vilíma. Kolínská kriminálka vyslechla mnoho osob a „velitelé“ zmizeli ke krajskému soudu v Kutné Hoře.

Protokoly o tomto šest měsíců trvajícím peklu jsou v K. Hoře a poví ještě více. Sděli Vám osud 22 mrtvých umučených v táboře kolínském. Poví též o lékařské kontrole tábora a o poměrech tam v nemocnici. Vyžádejte si je a uveřejněte je, pro zajímavost a očistu.

Viděl jsem umírat v kolínském táboře lidí hladem na t. zv. hladový oedem; dále na vedlejší lůžku umíral a zemřel muž tak ztlučený, že maso na celém jeho těle odumíralo a hnisalo za strašného puchu. Viděl jsem umírat lidi pověšené za ruce na ktlí neb stojící bez jídla a pití na pyramidě železných sudů. Stáli tam tak dlouho, až padli a zemřeli. Půl roku trvala tato hrůzovláda v Kolíně, až SNB učinilo konec.

Podotýkám znovu, že z oněch 700 vězňů nebyl nikdo odsouzen; ponejvíce to byla nařčení z vymyšlených činů, z osobní neb jiné msty. Většina z nich je dnes očištěna.

Já i ostatní se bojíme o poměrech těch mluvit, neboť není vyloučeno pokračování. Proto nepodpisuji toto své sdělení plným jménem. Až prohlédnete protokoly v Kutné Hoře, uveřejněte jich obsah a osvětlíte světu ony hrůzné poměry, pak podepíší dodatečně rád — ochotně.

Že ONV znal toto běsnění, je dokázáno. Vždyť vyslyšavající jeho orgán při vyšetřování t. zv. lidového soudu hrozil při vyslyšení svých obětí táborem, což i této veličině snad působilo zvláštní potěšení.

Děkuji Vám, občane, za tyto informace! Chci jen podotknout, že redakční tajemství zaručuje tak dlouho Vaši anonymitu, dokud si budete přát. Ostatně jsme si Vaše sdělení ověřili. Obsah protokolu v oné Kutné Hoře, kde osvobozen byl Havlíček, nebudíž pak sdělován veřejnosti, ale ministerstvu vnitra a spravedlnosti. Politické strany, jimž jde skutečně o očistu jejich řád od zločineckých kreatur, snad také projeví zájem. A parlament? Máme přece pro takové věci asi 40člennou komisi. Nu, nechť si dva, tři páni snad zajedou do Hory Kutné a vykutají tam z hor dokumentů na světlo boží ony tajemné poklady, tak potřebné pro boj za demokracii.

Příslušné úřady nechť pak konečně jednou prohlásí, že není třeba, aby se občané demokratické republiky báli promluvit pravdu a že je vyloučeno nějaké pokračování, jak se informátoři obávají.

Pro zajímavost pak třeba snad podotknouti, že nemůže

mne umlčetí třeba ani ona „výstraha“, která je mi současně vyhrůžkou: že budu likvidován náhodou, čirou náhodou, třeba spadnutím cihly na hlavu! Prosim tedy, kdyby se něco podobného stalo, jako ono slavné uklouznutí mosteckého svědka na náleži s proražením lebky, aby přátelé pravdy a demokracie věděli, jak to bylo. Ale kdybychom se báli, kamarádi, nikdy bychom nedosáhli nejdražšího pokladu lidstva, plné s v o b o d y. A Fibichův Poem nebyl komponován ani pro kolínské, ani jiné stvůry.

otázky a odpovědi

Diskuse o zemědělství

Vážený pane redaktore!

Je to záslužný čin, že jste zahájili diskusi o zemědělství. Neboť otázka zemědělská není jen otázkou třídní, nýbrž vpravdě národní a státní. Dovoďte mi, abych ukázal na jednu její složku — dnes zamračeně přehlíženou a nepříznivě klasifikovanou — na selství.

Selství je typ. Je stálost především, jak jazykový rozbor slova učí: sedlák = usedlý, na jednom místě se držící. Selství je opatrnost, rozšafnost, konservativnost. Je jistota, nezávislost, značná soběstačnost, proto i sebevědomí (bylo!), stupňované leckde i v neškodnou povýšenost a stavovskou hrdost, jak o ní ví i národní píseň.

»Má sedlák — má král« je staré rčení. Jím je bez pochyb vyjádřena staletá zkušenost lidu. Grunt znamená v češtině základ; a grunty jsou usedlosti selské, ne chalupnická hospodářství kolem 50 měric. Na základech stojí stavba. Ze selských gruntů jako z mateční buňky, jako z živné půdy odcházel do světa obyčejně jejich nejnadanější synové, aby uvolnili místo pro jednoho ze sourozenců, který má držet nedělený statek jako rodový odkaz a jako jeho základ pro další pokolení. My zatoulaní selští synové ten kořen cítíme, i když už dávno žijeme v městech. Kolika nám do svědomí a našimi city mluvil Stanislav Hospodář v předposlední kapitole své »Druhé prosby k Valdemarovi« ve 4. čísle Dnešku! Jak živě se v nás poměštělých selských dětech rozhořelo vědomí vztahu k rodné hroudě! Kdo není z ní, odbude to úsměškem a přidá třeba i urážlivé slovo, ale tím jen prozradí, že neví a chápat nemůže. Tím méně soudit.

Jestli se v první republice stával odsudek selství v trestech ryze městského typu odsudkem do jisté míry obecným, jestli se na grunty hledělo namnoze jako na hnízda bohatých nevěst a na předmět čistě obchodní (kup a prodej), učí nás druhá světová válka, a hlavně doba nynější, jinak hledět na usedlosti, na venkov, na sedláka a na chalupníka, opravdového rolníka. Zde budíž odůvodněn výraz »opravdového rolníka«. Nebo není vpravdě rolníkem ten, jehož práce na poli, obstarávaná jím tu a tam jako práce vedlejší a ponejvíce jen jeho ženou, není základem a jediným zdrojem jeho výživy a zabezpečení; jemu jsou pole pouze jedním z výdělečných prostředků. Neživíce ho v plné míře, nejsou pro něho fundamentem, základnou nezaměnitelnou. Nelpí na nich, protože nemusí. Uživil by se i jinak — a možná lépe a snáze. Jsou jen dodatkem, lacinějším obstaráním potravin a jiných životních potřeb, tedy jakýmsi nadlepením denního výdělku. Z výnosu jeho hospodářství jen nepatrná část dostane se k užívání vrstvám jiným, zhruba označeno — městským. Je ve svém rolnictví podoben ševci, který by kromě jiného zaměstnání šil boty jen pro svou rodinu a tu a tam pro některého souseda ze známosti.

Ukázali jsme na nutnost odlišení užšího pojmu rolník od širšího zemědělec. A jsme u jádra věci. U stavu, který je vývojem událostí oťřesen v samém základu. Vzpomínám-li dnes na dědovo vyprávění o robotě a srovnám-li ji s dnešní prací jeho pravnuka na rodném statku, musím povzděchnout a říci si; že robota dědova ztrácí na své tíži a stěhuje se svým významem do práce jeho pravnuka. A s robotou se vybavuje vzpomínka na nevolnictví, jež má zde také svůj přenesený význam. Co poutá dnešního rolníka ještě k jeho lánům, když téměř žádné blaho z práce nemá, jen dřinu od tmy do tmy, neúspěšnou, bez vyhlídek na ulehčení, až do zničení zdraví a života? Materialismus tu věru nemá co říci; jeho výklady by zněly strojeně a hlouše.

Báseň J. V. Sládek ne nadarmo zpíval své Selské písně. Neměl proč by materiální pohnutky oblékal v poetický plášť svých veršů, kdyby byl jiných v selství nepoznal. Báseň vidívají dál a svým citem pronikají hlouběji. Sládek volá ve 4. sloce své jedné písně: »Rodné brázdy v šíř i v dál, rád bych potom z hrobu vstal, říc' mu, aby jako já vás miloval.« Byvši Františkem Pivodou zhudebněna, našla tato píseň tolik obliby v lidu, že téměř znárodněla. Není to náhodně, vždyť tolik jiných Pivodových písní beze stopy zašlo!

Přiznejte nebo nepřiznejte: poctivá práce, která vytvořila dílo, posvěcuje dílo to zvláštním svatým vztahem člověka k němu a naopak: vytváří se zde sladké pouto s plným významem obou slov: pouto, že poutem opravdu je, a sladké, že je rádi snášíme, jemu se podvolujeme a v něm spokojení umíráme. Platí to pro každou práci, ale čím je konkrétnější, čím přirozenější, t. j. živé přírodě bližší, tím je hlubší, niternější a citovější. Pouto selského gruntu především. Čtete Martínkovy Meze a Kamenný řád, čtete Holečkovy Naši, díla Terezy Novákové, J. Š. Baara, K. V. Raise a j. spisovatelů, kteří procítili vztah selského člověka k půdě, a bude vám jasno.

Hledí-li dnes tolik lidí z měst zpět na venkov, bje-li se na poplach k pomoci rolnictvu, není to jen z obav o výživu měst: to cítí genius národa svůj rodový vztah k půdě a brání své ohrožení.

Pomoc! Jak pomoci? Především opravte neuvážený revoluční názor na sedláka, t. j. na jádro našeho zemědělství, na nejspolehlivější a nejvýkonnější jeho složku. Zbavte jej nižších cen za jeho produkty, toho neoprávněného, opravdu hořkého ponížení, když on je dnes na tom daleko hůře než drobný zemědělec výše zmíněný a než mnohý dělník v továrně a když vlastně, prakticky vzato, pracuje bez námezdních sil na výměře nezmenšené, bez ochrany své pracovní únosnosti.

Dejte mu klid pro jeho výhled do budoucnosti, nerozrušujte ho místními »politiky«, neodpovědnými ohlašovateli převratných plánů, nechte mu jistotu, aby mohl tvořit s předpoklady, jichž potřebuje. Řečte mu zřetelně, že rodová půda je něco jiného než bezprácně nabyté jmění, že to není vlastně ani jmění směníitelné jako cokoli jiného, než vlastně nástroj výživy, prostředek výroby, jako na př. náčiní a dílna pro řemeslníka.

Neotřásejte jeho vrozenou, pudovou, tisíciletými pěstovanou a udržovanou starostí o zabezpečení rodiny a rodu z práv dědičích.

Jsouce technicky vyspělejší a majíce štěstí nebýt tak konservativní jako sedlák (jeho konservativnost je vlastně jen pomalejší přízpusobivost hospodářským změnám), pomozte mu povolit tuto brzdu rozvoje. Vyrábějte především laciné vodovodní trubky, sežeňte brigády na stavby obecních vodovodů, aby se zbavil nejtěžší a denní dřiny — opatření vody. Sedlák uvěří tomu, co dobrého vidí, ne o čem dobrem slyší. Je jako apoštol Tomáš. Proto zřídte pod vedením zemědělských inženýrů taková a podobná vzorná díla tam a onde. Za pár let je selská napodobivost za příznivých podmínek rozseje jako pampeliška po svém okolí.

Dejte vesnicím vzorné stavební plány odborných zemědělských inženýrů a stavitelů, nenechte fušovat selské statky všelijakými břídily, kteří přistavujíce na př. kůlnu, nemyslí na potřebnou funkci stavení jako celku do budoucnosti. Mnoho kapitálu těžce získaného se zmarní neúčelnými přístavbami a přestavbami, které sedlákovy práci neusnadní.

Dnes aby byl sedlák všeumělcem. Je to protismyslné v době dalekosáhlé dělby práce v továrnách. Pomozte mu tím, že odborní theoretikové a praktikové zemědělství ze škol, z úřadů atp. vyjdou ze svého uzavření, stanou se instruktory, pravidelnými návštěvníky nejen obcí, ale přímo statků a rozřeší mnohý problém na místě a jiný rozřeší třeba s veřejnou pomocí po čase.

Nemluvte o kultuře na vsi — dělejte ji; ano, udělejte jim ji. Pozdvihněte člověka od země k hvězdám, od tmy k rozletu. Pak i dílům technickým se na vsi lépe povede. Zajedte z Prahy, z Brna a z jiných kulturních středisek jako kočovníci na náš venkov, zahřejte jim divadlo — třeba v primitivních podmínkách — předvedte film, šiřte přístupnou, ale dobrou hudbu. I tak pomozte, ukažte, že vesnice není opuštěná městem, že se trní a hloží předsudků, vyrostlé na hranicích, odstraňuje, že je dobrá vůle. Srdce selská jsou tvrdá — na povrchu. Ztvrdla z práce, ze zápasu s přírodou, také ze zklamání, z opuštěnosti a bohužel i z posměchu. Ale uvnitř je skryto teplo přízně a vděku pro toho, kdo na ně dobrem zabuší.

Pomáhejte venkovu drobně, opravdově a trvale. Ne bombast, hurá brigády, demagogie s dvojí tváří. To už se poznalo a leda jen zhoršilo poměr k městu, beztak nedobrý. Kolektivní pomoc, byť její okamžitá účinnost je nápadně viditelná a v novinách nejsnáze vyjádřitelná, není tak cená jak se za to má, protože jí chybí osobní podstata, jež jediné je schopna vytvářet vztahy hlubší a trvalé.

Sedlák je přirozený individualista; je mu třeba výchovy pro spolupráci, pro sdružování, aby mohl vykonat věci velké, převažující jeho síly a možnosti. Ale jako při výchově vůbec jděte na to s moudrostí nenáhlého postupu, neboť nic není názoru sedláka tak vzdáleno jako převratné změny; vždyť on celé věky viděl, jak příroda kráčí, neskáče, a jen tomu rozumí a věří. Není zpátečník, jak byste si mohli proto myslet, je jen přirozeně opatrný; jeho pokrok je jiný než pokrok měst s jejich převratnými vynálezy. Proto též stojí často v rozporu s názory světa druhého, toho městského, žijícího na zcela jiné bási a v jiných podmínkách. Proto i vzniká nedorozumění a nepochopení města a vesnice, obdobné světu mladých a starých a jejich věčnému rozporu.

Selství jako stav má svou tradici a té je vhodné šetřit. Nedá se vtláčit do kadlubu jiné formy — a myslíte-li, že ano, a chcete-li provést toho důkaz, byl by to důkaz dočasně platnosti nebo pro jiné podmínky.

Česká vesnice se mění; zdolává své problémy se selskou houževnatostí; tvrdě k sobě, s vypětím všech sil, s hrdou soběstačností, na niž byla zvyklá. Pozná-li, že není osamocena, že neví jen lovištěm volebních hlasů a předmětem agitace, nýbrž zájmem národa a státu, bude věrnou vlasti oporou a stráží, jako vždycky byla.

Jan Zavadil

dopisy

Dovětek k ruské výstavě

Pane redaktore!

V minulém čísle »Dnešku« byl otištěn dopis pí J. Sedláčkové, ohrazující se proti mému článku »K odevzvě výstav sovětského umění«. Jelikož pisatelčiny námitky sdílí nepochybně mnoho našich lidí, pokládám se povinován na zmíněný dopis reagovat. Pisatelka především tvrdí, že krása je objektivní záležitostí a že nejdůležitější měrou umění, které je podle jejího mínění »d o v e d n o s t reprodukovatí slovem, barvou, tónem, tvarem či pohybem zážitky estetické«, jest to, »jak veliký počet jedinců pozná v díle svůj vlastní prožitek, čili za kolik jedinců umění mluví«.

Ačkoli by sotva jediného člověka, neznalého věci, napadlo tvrdit, že rozumí stavbě mostů, různým složitým fyziologickým procesům, složení atomové pumy atd., a svrchované mluvit o podobných odborných záležitostech, stalo se u nás nešvarem, že kdekdo se domnívá perfektně rozumět umění a že si je dokonce troufá jedinou větou přímo i definovat. Podle toho by se zdálo, že umění je něco tak jednoduchého, prostého, že se každý o něm může závažně vyslovit a že se opravdu může cítit uražen, jestliže mu odíráme právo diskutovat o umění. Panují-li u nás takové poměry, pak se ovšem nedivíme, že lidé mohou s vážnou tváří mluvit o umění jako o subjektivní záležitosti a spatřovat míru jeho dokonalosti v míře jeho líbivosti. Kdyby kritérium umění tkvělo v tom, jak dalece se líbí co nejširším masám, musili bychom zřejmě pokládati na příklad Beethovena za úplného žabaře proti skladatelům nejrůznějších stupidních, avšak co nejpobulárnějších šlágrů. Umění není přece subjektivní záležitostí, nýbrž objektivním sociálním jevem, který má svou tradici, svůj svébytný a velmi autonomní vývoj, takže nejen jedinec, nýbrž ani lid, respektive jej zastupující politická vrchnost nemůže bez ohledu právě na tento vývoj diktovat, jaké má být umění. Stane-li se to však přece, nejde pak o umění v pravém slova smyslu, nýbrž o průvodní jev uměleckého snažení, který v nej příznivějším případě, můžeme-li jej vůbec pojmut o umění, patří na jeho nejzazší periferii. To je neodiskutovatelný fakt, třebaže se to zdá mnoha lidem nedemokratické. Ovšem nedemokratickým se to může zdát jen těm, kdož si demokracii nesprávně vykládají. Mluví-li se dnes o zlidovění umění, nezapomínejme, že tu jde především o úkol školením a výchovou vypěstovat u nejširších mas uměleckou sensibilitu a nikoliv snad o to, přízpusobit umění dnešnímu vkusu lidu. Běda každému státu, jehož politické strany, instituce a vůdčí činitelé podléhají z pohodlí nátlaku obecného vkusu, ať již v kte-

rémkoliv směru. Lid musí být veden, a v tom mi dají za pravdu jistě i komunisté, pamatují-li se, že za prvé republiky vždy zdůrazňovali, že politik se nesmí dát zmásti náladou davu a že úkolem komunistické strany je právě správně vésti masy.

Pisatelka dopisu se dále ohrazuje, že si nedá vnutiti moderní umění, což vzbuzuje dojem, jako kdybych se stavěl proti sovětské výstavě čistě s hlediska avantgardního umění. Sovětské umění, které lze shlédnout na Zofině, jsou nuceni odmítnout přece i ti, kdož spatřují příkladné umění v Nechlebovi nebo v Obrovském. Zkrátka, oficiální sovětské výtvarné umění odmítáme ve jménu umění vůbec a lze je odmítnout speciálně třeba i ve jménu uměleckého realismu. Konečně ani sám nejsem tak udýchán z pokroku, abych byl nekritickým zastáncem každého výstřelku moderního umění a abych si jasně neuvědomoval, že všeliké odvary surrealismu, jaké máme dnes možnost shlížeti, se nevzdalují umění stejnou měrou jako ruské oficiální malířství, jenže jiným směrem. Pro četné výstřelky a rozpaky soudobého moderního umění není ovšem nutné a rovněž ani možné, abychom šmahem odmítli dosavadní vývoj umění a abychom se snažili budovat nové umění místo na základech, které mu dali Gogh, Gauguin, Cézanne, Matise, Picasso atd., na tak zvaném realismu, jenž vpravdě nebývá vůbec spatřován v umění, nýbrž v kýčích, zdobících holičské officíny. Vždyť dokonce i onen umělecký realismus, kterého se lidé neprávem dovolávají, není, jak se obvykle má za to, věcným zdravým základem umění, něčím, co by se táhlo dějinami umění jako červená nit, nýbrž naopak jen velmi kratičkou a pozdní epizodou v staletém vývoji umění. Dnes, z pouhých troskek antického umění se třeba zdá, že Řekové byli úzkostliví realisté, avšak co by tomu řekli lidé, kdyby věděli, že mramorové řecké sochy byly za svého plného lesku zvrhly kolovrány, že lidské vlasy byly na nich rudě zbarveny anebo zase že hrůvy tehdy vysochaných koní byly kolovrány modře? Hleďte realismus v umění primitivů, u starých Egyptanů, v gotické době, a nenajdete je! Dnešní zbožňovatelé realismu jsou ve skutečnosti zbožňovatelé kýčů a opravdu zcela neprávem se dovolávají realistické epochy umění.

Obavy, že někomu bude moderní umění a umění vůbec vnučováno, jsou bezpředmětné. Kýčářské záliby nechceme zakazovat, avšak zároveň je nechceme ani podporovat a propagovat. Kdo miluje kýče, nechť odejde ze stánků umění do obchodů s nábytkem, kde se prodávají. Ovšem na druhé straně milovníci kýčů nesmějí si zase vnučovat, aby se kýče vystavovaly na uměleckých výstavách a aby tak záštitu nad nimi převzali sami umělci.

Jediné potěšitelné je na přípisu pí Sedláčkové doznání, že nerozumí modernímu umění a že mu tudíž nemůže a nechce upírat právo na existenci. Proti tomuto názoru odmítá totiž většina lidí moderní umění jako zvrhlé, zásadně pochybené, neboť se naivně domnívá, že mu rozumí. Ovšem tomu, kdo poctivě dozná, že nerozumí modernímu umění, nemůžeme ještě nezazlívat, že si libuje v kýčích. Sám nemám, žel, pochopení pro hudební umění, avšak přesto se mi nelíbí šlágry jako »Nedělička, neděle, to je moje žití!« nebo »Hej, panimámo...« Kdo rozumí umění, nemusí být ještě nevkusný.

Posléze mi dovoďte, abych se dotkl předhůzky pí Sedláčkové, že moderní umění nevede asi k zjevnosti člověka, mohl-li psát tak jadrné články jako byla má stať o ruském umění. Jsem si plně vědom, že mé pero postrádá jemnosti a elegance, a opravdu lituji, že nemám takové nadání jako třeba můj zesnulý přítel, malíř Jindřich Stýrský, který kdysi tak lyricky ironisoval právě katastrofální nekultivovanost našeho publika v oboru výtvarného umění: »O vaše umění nestojím,« pravila umělci Aminka, vonící kočička a s dvojsmyslným úsměvem si narovnávala podpaženku.«

Bohuslav Brouk

Studentstvo

Vážený pane redaktore,

předě dvěma lety odmítala komunistická vedení studentských organizací rozhořčeně jakékoliv zmínky o poměrných a tajných volbách, a ti, kdož se stavěli proti volbě jednotlivých kandidátek aklamací, byli směhem označováni za reakcionáře, fašistické buňky, nepřátele lidu, vlády a presidenta republiky. Dnes vydávají komunističtí studenti stejně vášnivá povolání, v nichž žádají poměrné zastoupení všude tam, kde dříve sami zavedli majoritu. Předě dvěma lety příslušníci t. č. se rozpadajícího demokratického bloku bily za poměrnost jako lvi. Zvítězivé, rádi na ni zapomínají, domnívají-li se, že to lze v tom či onom případě nějak srovnat se ctí. Co je sociální demokracie týče, jejich stanovisko se c' yčejně měnilo podle okamžité potřeby. Slyšel-li národ za poslední

dvě leta něco o studentstvu, bylo to buď při oslavách jeho protifašistického postoje nebo při mezinárodním úspěchu, jehož dosáhlo položením sídla IUS do Prahy, či při oceňování pomoci studentstva o prázdninách. Ale bylo to také tenkrát, když byla studentům po pražských a brněnských manifestacích nasazována paš hlava fašismu a prchalovštiny a bylo proti nim vyváděno dělnictvo do ulic. A také tenkrát, když byla z debaty o cizincích pečlivě uplácána mezinárodní ostuda první třídy. Jak jsou možné takové protiklady?

Hlavní příčinou těchto zjevů je boj, který politické strany rozpoutaly o duše i těla příští vedoucí vrstvy národa. V tomto klání je stranám, jak se aspoň zdá, milejší demagog a kariérista, o kterém ví bezpečně, že bude hlasovat podle příkazu sekretariátu, než myslící student, který by se snad (jak kacífská to dnes myšlenka v národě Masarykové) dal v diskusi přesvědčit lepšími důvody protivní strany. Tim nechci ovšem říci, že všichni dnešní studentští funkcionáři jsou demagogové a kariéristé, ale je jich mezi nimi početně a ti ostatní, ukřičení demagogy, kteří jim mávají před očima zájmem strany, nedovedou se zlořádu stádního hlasování opřít, mlčí a pracují. A jestliže se někteří z nich opřeli, byli začasť donuceni stranou k opuštění funkce — protože kolabovali s protivníkem. Kdyby byli pražští studenti viděli své funkcionáře a delegáty na jednatřicetihodinovém valném shromáždění SVS, nedostalo by dnes mnoho výborů absoluturum. Dnešní funkcionář je obvyčejně na hony vzdálen myšlením normálního, partajnictvím nezatíženého studenta. Došli jsme dnes k situaci, kterou mimoděk vystihl jeden z bývalých členů výboru Ústředního svazu: »Jaképak — co tomu říká studentstvo. Napřed jsme my (USČsS), někde daleko za námi zemské svazy, pak moc dlouho nic a za tím fakultní spolky, potom kupa hnoje (sít venia verbo) a pak teprve ten obvyčejný studentský plebs.« Studentští oligarchové jsou si totiž až příliš dobře vědomi toho, že je na jejich místa dostala strana a ne vůle lidu. Strana dá mandát, dá i rozum. Při tom se ale mnohý činovník domnívá, že není studentovi celkem ničím povinen, kdežto naopak student, že je povinen vstoupit do některého stranického ovčince, obklopeného čínskou zdí partajního tisku, držet jazyk za zuby, chodit hlasovat podle příkazu na schůze a poslouchat tam řečnická cvičení svých představitelů, kteří pilně perou špinavé prádlo protivníka. A výsledek?

Názor, že politika je špinavost a není pro slušné lidi, se nebezpečně rozmáhá mezi našimi příštími intelektuály. Bylo by katastrofou celonárodní, kdyby se skutečně ti slušní studenti, kteří tvoří zdaleka největší část vysokoškoláků, přestali iniciativně starat o politiku. »Fašismus je měřítkem bezorientovanosti buržoasie,« řekl svého času Masaryk. Neměl by na to tak lehkomyšlně zapomenat ti, kteří dnes ve jménu svých stran se dopouštějí zločinu proti národu, přispívající svým chováním k bezorientovanosti měrou znamenitou. S přátelským pozdravem

Zdeněk Jírový, medik

Lidové soudy

Vážená redakce!

Na můj článek o lidových soudech navázal p. JUDr Fr. Rutar a dotkl se ožehavé otázky technické, která nebude zajímat široký okruh čtenářů, pro které jsem psal. Proto se omezím na krátké vysvětlení.

Psal jsem o případech, kdy soudcové z lidu hlasovali proti stavu spisů, proti výsledku jednání a proti hlasu předsedu o rozsudku, který předseda, soudce z povolání, nepokládá za správný, ale musí jej sepsat a odůvodnit. Je si při tom vědom, že rozsudek nemůže být opraven, poněvadž proti němu není odvolání. Tedy situace zajisté málo závidění hodná. Vyjádřil jsem ji těmito slovy: Soudce z povolání musí potom sepsat rozsudek a musí jej odůvodnit. Má to usnadněno tím, že proti rozsudku není opravných prostředků.

Panu dr. R. se nelíbí slovo usnadněno a říká, že by byl špatný soudce, který by hřešil na to, že rozsudek je konečný a sepsal důvody ledabyly. To je zcela správné, jenže věta byla míněna ironicky a já prosím p. dr. R., jakož i ostatní čtenáře, kteří to nepostřehli, aby si slovo »usnadněno« dali do uvozovek. Tím je nedorozumění vysvětleno.

Na začátku dopisu píše p. dr. R., že je nutno důvody rozsudku pečlivě a svědomitě sepsat a nezapomínat, že cizí státy, na př. Rakousko, od nás žádají opisy rozsudku o svých příslušnicích. Jenže nesprávné rozhodnutí, o jakém jsem psal, se nestane správným, když k němu připojíme odůvodnění, byť bylo sebe krásnější. Pan dr. R. je si toho vědom, neboť na konci dopisu říká pravý opak: doporučuje, aby rozsudky lidových soudů odůvodňovaly podobně jako rozsudky porot, čili aby se věcně vůbec neodůvodňovaly. Ale co by potom potom řekl v Rakousku?

Podle mého mínění je jenom jeden způsob, jak pomoci soudci z povolání z této nepříjemné situace: Zaříditi věci tak, aby se do ní vůbec nedostal. To je možné, poněvadž chyba není v zákoně, nýbrž v jeho provádění. Dovede-li předseda podat přesvědčivé soudcové z lidu odborný výklad, jsou-li soudcové z lidu mužů rozsařatř, jak mají být, nemají-li osobní ani jiný zájem na výsledku řízení a není-li na ně působeno zvenčí, pak se stane velmi zřídka, že tří z nich budou mít jiný názor než předseda, je-li věc jasná. Je-li věc pochybná, pak je i názor předsedův pochybný a on musí respektovat poctivě mínění většiny i při odůvodnění rozsudku. Ze zkušenosti víme, že se tyto případy skutečně staly zřídka. Jenže se neměly vůbec stát. JUDr Josef Trnečka

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Palivec:

SÍTA

*Serokřídle včelstvo nocí
puchří, tknuté mornou mocí,
a vy, moje tětivy,
s hedvábnými pletivy,
stále namířené k cíli,
nepochybné samostřily,
potmě títte teď i vy.*

*A ty rázy, jež mne měří,
otálejí, neudeří...
Lenošné, což tentokrát
navěky už chcete spát?
Až mi bůh tmou z očí vymne,
čistě švy zas sestaví mne,
nadá mi to, musím vstát.*

*Ještě jednou, věčně lichá,
chci v tom podmračnu, kde
zřítelna*

*vane anděl ambítů,
zlaté porty pocitů
všemi čtvy žit, ach žiti,
k chudě mense zase mít
hlavu září přepítu.*

z básnické sbírky, která vyjde v nejbližších dnech ve II. vydání

NOVÉ KNIHY

Josef Čapek:

PSÁNO DO MRAKŮ

... Až dosud byli jsme snad ochotni věřit, že poetismus byl takto skutečně jen přechodným a obrodním apellem k nové citlivosti moderní poesie. Znamenalo to ovšem jednak uvěřit, že pro moderní umění v této době není jiné cesty než pomocí theorie a ideologie se zmocňovat života. (Jež jediný nepochybně přisluší slovu kultura) a jednak romanticky i idealisticky předpokládat, že odtud dojdeme jednou k té potřebné petrifikaci, jež dělá životu a tím i kultuře novou spontaneitu a obecnotu citů i pocitů. A proto dnes tím více v údivu stojím před zápisníkem Josefa Čapka »Psáno do mraků«, vzniklým v letech 1936—39. (Vydal Fr. Borový, 1947.) Nerad bych zde použil formule, nerad bych řekl Čapek — poetista; nicméně je mi jasné, že Josef Čapek šel do důsledků směrem, jímž byly zmíněné these poetismu nesený. Nejde mi ovšem jen o vitalismus, i ten se může za fistých předpokladů stát theoretickou formulí, nejde mi rovněž jen o Čapka »životem ozouzeného a oslněného«, ale také o Čapka »životem drcebného a utahaného«. Stejně tak nejde mi jen o autora, zatračujícího optimistickou bytie-

Role, zahrady, sedy neodržují se jenom pěstováním plodin, nýbrž také ničením plevele.

JOSEF ČAPEK

nu duše, ale také o Čapka, je muž tragický pocit života není ideologickou fragilkou, ale vztahem nejsilnějším a největším; ne proto ovšem, že jest »tragický«, ale proto, že se mu jeví být tou nejuplněnější transponací jeho vlastního vědomí a stává se mu tak i smyslem života. Neboť Čapekovi — dodejme — jako nejde ani o pesimistickou tragiku, nejde mu o žádný životní úspěch ani o náhradní životní možnost, nejde mu dokonce ani — o dílo. (Viz these pietismu!)

Čapek — pokračuji — zřítelna se dila, jež budíž charakterisováno vždy jistým odstupem mezi sebou samým a životem, z něhož vzniklo, jež vždy v sobě nese tvůrcem dokončovanou a upevňovanou konstrukci — systém. (Theorie — osobnost.) Toho však právě u Josefa Čapka není. Tuším, že se vědomě obával současné vždy jen částečné theoretické konstrukce stejně jako individualnosti osobně. Proto — a v tom jest jeho veliké poznání i hrdinství — smysl života, z něho samého se modlil, v této době — v té fak ji vyznačil? Sakda — zůstává v něm samém. A má v něm zůstat? A tohle právě pokládám za děň Čapkovu memento. — V budově systému, konstrukci, thesi, jde stále ještě především o život. Někdy tedy nad dělem, ale nad životem, kterým sám byl učiněn dilem, tu dnes stojíme.

Jaroslav Morák v »My 46«.

Lidová revue píše o knize I. Teichman — Osudná předehra. V osmi obsáhlých částech svého díla, psaného překrásným jazykem a poetickým dramatickým slohem, odpovídá Josef Teichman krátkými záběry na čtenářovu otázku, proč se mohl Hitler odvážit útoku a kdo mu v tom přímo nebo nepřímo pomáhal. Teichmanova Osudná předehra je hluboce napínavou tragedií světa, jak ji prožila naše generace... Tuto knihu bude se zájmem číst každý Čech i Slovák. Brož. 116 Kčs, váz. 140 Kčs

VŠECHNO BUDE DOBRÉ

Projev Winstonona Churchilla v Guildhallu města Hulhu 7. listopadu 1941

Velmi jsem toužil spatřit toto město, které trpělo zlobou útočníků. Vidím, že mnoho jeho krásných budov bylo rozbořeno a poškozeno. Ale také vidím, že srdce jeho obyvatelstva není zlomeno.

Rozhodnutí britského lidu je nezdolné. Ani náhle nebo násilné ofřesy, ani dlouhé, chladné, unavující, provokující napětí i přestávky nemohou změnit a nezmění našeho postupu. Zvědná země se ustlouvěji nesmažila odovátit zatavené do této války, ale odvažují se říci, že bude shledáno, že jsme hotoví a odhodlaní vést ji dál, až někdy z těch, kdo ji vyvolali, už budou velmi mluvit o míru. Za starých dob tomu bylo dost podobné.

Často se mne lidé ptají, jak vytkrajeme tuto válku. Pamatují se, že se mi této otázky v poslední válce dostalo velmi často a že jsem nemohl dost tuze přesnou nebo konečnou odpověď. Vytvořile jsme dělali, co jsme mohli nejlepší; vytvořile jsme zlepšovali. Ziskovali jsme svými omyly a svými zkušenostmi. Obrátili jsme nezdár k dobrému. Říkali nám, že nebudeme mít dost toho či onoho, ač to je dříve, čeho jsme nikdy neměli dost, byli Hanové. Dělali jsme svou povinnost. Nechtěli jsme vidět příliš daleko vpřed, ale kráčeli jsme dál po své cestě, vedení takovými světly, jaká se nám naskytla, a pak jednoho dne jsme viděli ty, kdo vnutili ten zápas světů, odvolávat zbraně na bojišti a hned začínat prosit o soucit, milost a značnou finanční pomoc.

Nyní to musíme zas dělat všechno znova. Někdy se divím, proč. Když jsme měli spoutanou tuto zlou, tuto obdunou moc pruského militarismu, viděli jsme ji náhle uzklíšenu v nové a ohavnější formě nacistické tyranie. Musíme ještě jednou vést ten dlouhý zápas, přinášet kruté oběti a nedat se oklamat nebo zadržet počty utrpení. Při troše prozívanosti, třeba při a rozhodnosti a s trochu větší důvěrou pomalé vytvářetelnosti nemusili jsme to nikdy začít v svém životě nebo v životě svých dětí.

Jsem však všichni rozhodnuti jít opřed. Byli jsme

Nelítostný zápas je druhý svazek válečných projevů Winstonona Churchilla a obsahuje řeči a projevy z r. 1941. Byl to rok, kdy Britannie byla na počátku ještě v boji sama, ale do jeho konce se scéna podstatně změnila. Hitlerův útok na Sovětský svaz a krátce před koncem roku japonský útok na Pearl Harbour přivedly do boje nové mohutné bojovníky a k těm se začala postupně připojovat řada menších, aby pak v následujícím roce z toho už byl velkolepý sbor Spojených národů. Koncem roku už bylo jisté, že síly, které se postavily proti mocnostem zla, jsou daleko mohutnější, než síly Německa, Japonska, Itálie i dalších satelitů, ale tím ještě zdaleka nebylo řečeno, že vítězství už je blízko a že bude snadné. Ty mohutné síly byly jen potenciální, bylo třeba je teprve rozvinout a to si vyžadovalo času. To vše velmi dobře věděl jedinečný britský válečný vůdce a ve svých projevech se bedlivě snažil, aby nevbuzoval liché naděje. Naopak stále a stále zdůrazňuje, že je třeba ještě víc úsilí, ještě víc vypětí, že příjdu ještě těžké obtíže a těžké boje — a právě tím dodává britskému společenství potřebné duševní důsposice ke skutečnému nejzáštnu vypětí. V tomto svazku je dost dokladů — ještě víc jich bude v příštím — že Churchillovo »spartánské« stánovisko není přijímáno bez námitek, tu a tam se ozve opošíení hlas, ale většina národa si uvědomuje, že jinak by nebylo možno válku vyhrát a jde jednomyslně za předsedou vlády, který neslibuje nic jiného, než krev, pot a slzy. Závěr historie války pokračuje a na mnoha místech je oživlené projevy, které nejsou v přímé souvislosti s válečnými děním, ale které zas pěkně osvětlují Churchilla jako strážce britských a zejména parlamentních tradic — na př. drobný improvizovaný projev k zlaté svatbě předsedy sněmovny. Jeho řeč k úmrtí Neville Chamberlaina ukazuje, jak Churchill nad rakví svého protivníka z doby Munchova umí zapomenout na rozpory — ač mluvíka nemění svého stanoviska — a umí o zesnulém říci to, co mnohou uznat všichni, jeho odpůrci i přátelé.

stejně rozhodnutí, když před rokem a třemi měsíci jsme shledali, že jsme úplně sami, jediný bojovník za volnost v celém světě, který zůstal v boji. Shledali jsme, že nám sotva nějaká výzbroj zbývá. Zachránili jsme, pravda, svou armádu z Dunkerque, ale vrátila se beze všeho svého vybavení. Každá země ve světě mimo tento ostrov a řiši, s níž jsme nerozlučně sdružení, se nás vzdala, navykla si myslit, že náš život je u konce a naše historie dopovězena. Ale neúchylně přehlížejte projevy síly a hrozby, s nimiž jsme se setkávali na všech stranách, prošli jsme tím temným a nebezpečným obdobím, nyní zase znovu páni svého vlastního osudu.

Nyní už nejsme sami. Jak jsem řekl Dolní sněmovně, náš vlastní houževnatý postup a zločinný nepřítelovy přivedly jiné velké národy na naši stranu. Jeden z nich zápasí s Herkulovou zdatností a s výsledky hluboce významnými. Druhý, náš pokrevný za Atlantickým oceánem, napíná každý nerv, aby nás vybavil vším, čeho potřebujeme k dalšímu vedení zápasu, bez ohledu na náklad, který mu z toho vzniká, nebo na riziko jeho námořníků a lodí. Pronikají s dodávkami přes oceán a pomáhají nám drtit a rdousit nepřítele, který obtěžuje plavbu těchto dodávek. Proto vidíme dnes, že jsme v dobré společnosti a postupujeme vpřed a budeme dále postupovat vpřed, ať jakkoli dlouhá je cesta.

Nikdy jsem neujišťoval o rychlém či snadném nebo laciném vítězství. Naopak, ak víte, nesliboval jsem nikdy nic, než nejtvrďší poměry, veliká zklamání a mnohé omylly. Ale jsem jist, že na konci bude vše dobré pro nás v našem ostrovním domově, všechno bude lepší pro svět a dostane se oně koruny cti těm, kdo vytrvali a nikdy nesešli, kterou historií jim přizná, že dali příklad celému lidskému rodu.

Z knihy »Nelitostný zápas«, II. svazku válečných projevů Winstona Churchilla.

Churchillovy řeči v tajných zasedáních britské sněmovny byly vydány v nakladatelství Cassell. V jedné z nich, z roku 1940, mluvil Churchill o německých přípravách k invazi v jiné oznamuje spojenecké ztráty v Singapuru, v řech z r. 1942 vysvětluje důvody, proč Spojenci vyjednávají s admirálem Darlanem v severní Africe, atd. Jde tedy o knihu, která odhaluje nejedno válečné tajemství. K. i.

Literární cena deníku Libera Stampa, o kterou soutěží pravidelně italská spisovatelé i jejich italsky píšící kolegové ze švýcarských italsky mluvících kantonů, byla udělena florentskému spisovateli Vesco Pratininimu za román »Příběh chudých mi-

lenců«. Z fondu, který poskytl socialistická mládež z kantonu Tessin, mohly být uděleny další dvě ceny za poesi. Dostali je italská básníci Vittorio Sereni a Umberto Bellintani. Porota soutěže také ocenila básnické dílo tessinského básníka Giorgia Orelliho.

Sforzova kniha o Italech, jací jsou. Carlo Sforza vydal Mondadoriho knihu »Italo-ve, jací jsou« (Gli Italiani quali sono). Jsou to v podstatě přednášky, které měl v Kalifornii, kam byl pozván roku 1942, aby tam přednášel na universitě, na thema současná Itálie a její počátky intelektuální a mravní. V knize se shledáváme s velkými ideály, které hlásali Mazzini a De Sanctis i jiní italská theoretikové demokracie. Sforza podává strážlivý přehled italských životních podmínek a nezapomíná také na vylíčení vztahů Itálie k ostatním národům evropským. K. i.

Pohled na současnou belgickou literaturu. (Francouzsky píšící spisovatelé). Belgická literatura nepřestávala dávat ve svém vývoji francouzské literatuře prvořadě spisovatele a básníky, kteří si již dávno dobyli světovou pověst: myslíme na Maurice Maeterlincka a Emila Verhaerena a na zasloužilé autory, jako jsou Lemmonier, Elskamp nebo Eekhoud. V údobí mezi dvěma válkami postavilo se několik belgických spisovatelů do první řady tvůrců francouzského jazyka: je to především dramatický spisovatel Fernand Crommelynck, jehož »Skvělý paroháč« (Le cocu magnifique) je jedna z nejlepších a nejčastěji hraných her belgického moderního repertoaru; jeho podivuhodné rozmanité hry patří k nejzajímavějším dílům současného dramatického umění, připomínajíce současně Molièra, alžbětinské divadlo a Pirandella. Dale je to gentský romanopisec Franz Hellens, proslulý svými »Fantastickými skutečnostmi« (Realités Fantastiques), jež jsou odvážným hledáním zázračného skutečna, kde nejpronikavější analytický a pozorovací duch se mísí s obrazotvorností hodnou Edgara Poea nebo Jeronyma Bosche. Tito dva smysloví a imaginativní spisovatelé jsou dobrými představiteli původních vlastností belgického charakteru ve francouzské literatuře, která tolik miluje rozum a logiku. Charles Plisnier, laureát Goncourtovy ceny, je větší kosmopolita. Jeho román »Falešné pasy« (Faux-Passeports) přináší nás do vášnivého a neklidného světa revolucionářů všech evropských zemí; jeho románový cyklus »Vraždy« (Meurtres) je v tradici francouzského obsažného románu a popisuje se v něm drama měšťanské rodiny se svými tajnými a krutými zápletkami. Milovníkem exotičnosti je v belgické literatu-

ře Eric de Haulleville, jehož »Cesta na galapažské ostrovy« (Voyage aux Galapagos) je hodna obrazotvornosti Giraudouxovy. André Baillon a zvláště Jean Tousseue patří k nedávno zemřelým spisovatelům, jejich dílo začíná docházet vážnosti, již si zaslouhuje. »Sedivá vesnice« (Village gris) Jeana Tousseula je bezpochyby jedním z nejzajímavějších románů, které vyšly v této době. Význačnými zástupci historického románu jsou Carton de Wiard a Pierre Nolhomb. Nezapomínejme, že Georges Simenon, plodný spisovatel detektivních románů, které jsou vzory svého druhu, je Belgičan, stejně jako filmový libretista Denis Marion a básník Henry Michaux, jehož objevil André Gide. Lucien Christophe, sok Péguyho, a Melet du Dy pokračují v bohaté tradici belgické poesie, zatím co Herman Closson, Georges Sion a Suzanne Lilarová, jež se svým »Burladorem« znovu oživila věčný donjuanovský mythos, dosvědčují živost belgického divadla. V oboru essayistiky vynikli nově Henri Janne a Robert Fenaux.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Vladimír Vaněk: Země krvaví — země kvete. Román. Nakl. Vl. Žikeš, str. 680. brož. 195 Kčs, váz. 235 Kčs.

K. F. Koch: Slovo má lidskost. Nakl. Vl. Žikeš. Stran 225, brož. 100 Kčs, váz. 140 Kčs.

Vasilij Grossman: Lid je nesmrtelný. Román. Přeložil Arno Hais. Obálka Fr. Gross. Knižnice Příliv, řídí V. Běhounek. Nakl. Práce. Stran 198, brož. 66 Kčs, váz. 90 Kčs.

A. Makarenko: Začínáme žít. Román. Přeložil Petr Denk. Obálka F. Gross. Knižnice Příliv, řídí V. Běhounek. Nakl. Práce. Stran 540, brož. 150 Kčs, váz. 175 Kčs.

Jiří Zhor: Když spadlo ztemnění. (Epigramy a satiry). Nakl. V. Petr. Stran 91, brož. 48 Kčs, váz. 64 Kčs. Kresby a obálka Z. Kratochvíl.

Josef Aul: Karavanou do Indie. S obálkou a 16 fotografiemi autorovými. Vydal Kvádr. Str. 254, brož. 120 Kčs, váz. 144 Kčs.

Ant. Novotný: Toulky ne návratem. I. sv. cyklu Na scéně věků. V úpravě Vojtěcha Kubašty vydalo Aventinum. Stran 224, brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

Dr. Jaroslav Krejčí: Dúchodové rozvrstvení. Vydal Státní úřad plánovací. Stran 135, 65 Kčs.

Jedním dechem přečtete knihu

RICHARD WRIGHT:

SYN ČERNÉHO LIDU

363 stran, brož. Kčs 126.—, váz. Kčs 154.—.

Mohutný sociální román z chicagské černošské čtvrti

Black Beltu.

U knihkupců!

HORIZONT PRAHA

TVORBA

přinese v příštích číslech hodnotný seriál článků o armádách všech slovanských národů. Budou to s hlediska politického i vojenského velmi zajímavé a poučné stati, které vám přinesou mnoho nových poznatků.

Cyklus zahajuje referátem

O jugoslávské armádě

Administrace Tvorby, Praha II, Na Florenci 13.

Vyšlo 4. číslo SVĚTOVÝCH ROZHLEDŮ

Z obsahu:

Po cestách Evropy

Jugoslaviie a Československo

Dr. J. Korbel, čs. velvyslanec v Bělehradě

K zakončení moskevské konference

Prof. E. Varga

Co se stalo se zlatem, které uloupil Němci?

J. Zukov

Na Kremelském nábreží...

B. Vltavský

Guerilla ve Španělsku

V. Velasco

Soud nad spiknutím v Maďarsku

Z. Lipat

Po vítězství demokratického bloku v Polsku

W. Gomulka, místopředseda polské vlády

Trumanova doktrína v praxi

A. Simone

Malé poznámky — Hospodářství — Dokumenty — Otázky a odpovědi — Kronika — O knihách

ADMINISTRACE PRAHA II, NA FLORENCI 13